

Estlandssvensk Eestirootslane

Nummer 2-2023

Talharpakurs på Aibolands museum
Hiiukandle kursus Rannarootsi muuseumis

Foto: Liisa Koemets-Bastida

Estlandssvensk/Eestirootslane

Utgiven av Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning
 Väljaandja Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus
 Aibolands Museum / Rannarootsi muuseum
 Sadama 31/32, 90502 Haapsalu
 Tel: +372 53 49 53 68
 E-post: info@eestirootslane.ee
 Hemsida/Koduleht: www.eestirootslane.ee
 Bank/Pank: Swedbank EE462200221043163932
 Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse sihtasutus

Ansvarig utgivare/Vastutav väljaandja:
Elna Siimberg
 Redaktion/Toimetus:
Ingegerd Lindström, redaktör, Jana Stahl
 Översättningar: *Ivar Rüütli, Ingegerd Lindström*
 Tryck/Trükikoda: *Trükikoda Auratrükk*

ISSN 2000-2416

Styrelsen i Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse juhatus

Estlandssvenskarnas
 Kulturförvaltnings
 ordförande Elna Siimberg

Eestirootslaste
 Kultuuriomavalitsuse
 esimees Elna Siimberg

Kulturförvaltningens
 styrelseordförande
 Jana Stahl

Omalitsuse juhatus
 esimees Jana Stahl

Estlandssvenskarnas
 Kulturförvaltnings vice ordförande
 Ingegerd Lindström

Eestirootslaste
 Kultuuriomavalitsuse aseesimees
 Ingegerd Lindström

Vice ordförande i styrelsen
 Kairi-Liis Habicht

Omalitsuse juhatus
 aseesimees
 Kairi-Liis Habicht

Ledamöter i Kulturförvaltningen/Kultuuriomavalitsuse liikmed

Berit Nuka

Neeme Kari

Piret Miina Roberg

Kontakt med styrelsen/Juhatus e-posti aadressid
fornamn@eestirootslane.ee/eesnimi@eestirootslane.ee

Kontakt med redaktionen/Toimetuse e-posti aadressid
fornamn@eestirootslane.ee/eesnimi@eestirootslane.ee

*Omslagsbild: Intresset för att lära sig spela tal-
 harpa är stort och Aibolands museum fortsätter
 med den utbildningen även i höst.*

*Esikaas: Huvi hiukandle mängimise vastu on
 suur ja Rannarootsi muuseum jätkab selle õpeta-
 mist ka sügisel*

INNEHÅLLSFÖRTECKNING / SISUKORD

Sid/lk 3	Jubilarer/Juubilarid
Sid/lk 4	Ledaren, <i>Elna Siimberg</i>
Sid/lk 5	Juhtkiri, <i>Jana Stahl</i>
Sid/lk 6	Solig sommar på Aibolands museum, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 8	Päikeseline suvi Rannarootsi Muuseumis, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 10	Ormsökistan, <i>Peter och Elisabeth Hedfors</i>
Sid/lk 12	Vormsi kirstud, <i>Peter och Elisabeth Hedfors</i>
Sid/lk 14	Julius Brus berättar om livet på Odensholm, <i>avskrift av en inspelning</i>
Sid/lk 16	Julius Brus jutustab elust Osmussaarel, <i>ülestähendus salvestisest</i>
Sid/lk 18	Hans Pöhls medalj, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 19	Fiolläger och magdalenadagsfirande på Runö sommaren 2023, <i>Eva Lorentz</i>
Sid/lk 22	Ruhnu viiulilaager ja Magdaleenapäeva tähistamine 2023, <i>Eva Lorentz</i>
Sid/lk 24	Ronjas upplevelse av fiollägret, <i>Eva Lorentz</i>
Sid/lk 24	Ronja muljed viiulilaagrist, <i>Eva Lorentz</i>
Sid/lk 25	Korkis byfest, <i>Gun Pella</i>
Sid/lk 26	Kurkse külapidu, <i>Gun Pella</i>
Sid/lk 27	Ormsö Hembyggsmuseum sommaren 2023, <i>Tatjana Sääs</i>
Sid/lk 28	Vormsi talumuuseum suvi 2023, <i>Tatjana Sääs</i>
Sid/lk 29	Hans Pöhli medalj, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 30	Vilivalla kyrkogårdsdag, <i>Elna Siimberg</i>
Sid/lk 30	Vilivalla kalmistupäev, <i>Elna Siimberg</i>
Sid/lk 31	Hemvänderveckan 2023, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 32	Cafédag i Hapsal, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 33	Tagasituliijate nädal 2023, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 34	Haapsalu kohvikute päev, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 35	Kirime kom till Hapsal, <i>Toivo Tomingas</i>
Sid/lk 35	Kirime käis Haapsalus, <i>Toivo Tomingas</i>

Jubilarer januari 2024–juni 2024 Juubilarid jaanuar 2024–juuni 2024

90 år

Hulda Maria Persson 17 maj 1934

Henrik Lilja 30 juni 1934

85 år

Ulla-Britt Öberg 20 juni 1939

John Thomsson 24 maj 1939

80 år

Barbro Adelman 20 maj 1944

Fred Söderberg 17 januari 1944

75 år

Andrus Helenurm 22 maj 1949

Alli Lunter 22 juni 1949

70 år

Mati Brandt 19 mars 1954

Erika Viikholm 11 april 1954

Elle Roos 14 januari 1954

Riina Lindmaa 18 juni 1954

65 år

Guido Amur 5 februari 1959

Tiiu Tulvik 13 mars 1959

60 år

Göran Stahl 21 april 1964

*Elna Siimberg, ordförande
Estlandssvenskarnas Kultur-
förvaltning*

Ledaren

Sommaren har flugit förbi. I vårnumret av tidningen "Estlandssvensk" rekommenderade Jana ett besök i svenskbygderna. Och verkligen, mycket intressanta saker har hänt där. Du kan läsa om Korkis bydag, Vilivalla kapell, Ormsö hembygdsgårdens verksamhet och annat intressant som hänt under sommaren i svenskbygder i detta nummer. Den kommande sommarens stora händelse blir givetvis estlandssvenskarnas femte sång- och dansfest "Från när och fjärran" som äger rum den 6:e juli i biskopsborgen i Hapsal.

Foto: Elna Siimberg

Arbetet med att organisera det estlandssvenska kulturrummet pågår. Som en del av Korkis bydag hölls en tvåspråkig gudstjänst i Harju-Madis kyrka (Sankt Matthias kyrka), ett evenemang som senast ägde rum för kanske ett sekel sedan. Vi hoppas också att de som är intresserade av Vippal ska kunna besöka Vilivalla kapell nästa sommar. S:t Olofskyrkan på Ormsö fick nytt tak och fogningen av innerväggarna i Stora Rågös kapell blev klart. Det är så vi försöker behålla och bevara vårt kulturarv genom att agera tillsammans. Här kan det vara svårt att lista allt som gjorts inom de olika estlandssvenska områdena, men du kan läsa mer om estlandssvenskarnas strategihandlingsplan på vår hemsida www.eestirootslane.ee (genom att söka på ERKOV-aktiviteter i menyn och sedan scrolla ner på sidan, klicka på strategirutan så hittar du en länk till handlingsplanen för den estlandssvenska kulturrumsstrategin i texten).

Estniska kulturdepartementet har utsett 2024 till den kulturella mångfaldens år. Syftet är att presentera mångfalden av kultur och

kulturrum för de olika nationaliteter som bor i Estland. Det ger oss sannerligen möjlighet att presentera vår kultur för en bredare publik, eftersom det öppnar möjligheten att bevaka händelserna i svenskbygder i andra mediekkanaler, som öppnats under ledning av Integrationsstiftelsen. Början gjordes redan i september med deltagandet i utställningen av konstnärer från Nationaliteternas Förbund i Lärarnas hus i Tallinn.

Låt oss inte glömma Gammal-svenskby som har lidit mycket under det pågående kriget. Vi tänker på dem och stöttar dem.

Och trevliga överraskningar händer om och om igen – på den rosa stenen på Odensholms strand har man hittat årtalet 1939 på dess yta, om vilket två antaganden har gjorts: det året gjordes ett fiskeexperiment för att producera torskleverolja för första gången i Estland, eller så kan något annat märkvärdigt ha hänt det året. Odensholms byalag söker svar. Om du vet något om detta ser vi fram emot din återkoppling (du kan skriva till Kulturförvaltningen på Sadama 31, Haapsalu eller ringa +372 53 647 349).

Glad adventstid!

*Konstnären Inge Teslikova
framför sina verk på utställ-
ning av konstnärer från
Nationaliteternas Förbund.
Hon representerade estlands-
svenskarna på utställningen.*

Jana Stahl
Omaavalitsuse juhatuse esimees

Juhtkiri

Suvi on möödunud lennates. Ke-
vadisises „Eestirootslase” numbris
soovitas Jana kindlasti külastada
ajaloolisi rannarootsi asu-
alasi. Ja tõesti, seal on palju huvitavat toimu-
nud. Kurkse külapäevast, Vilivalla
kabelist, Vormsi talumuuseumi te-
gevustest ja muust huvitavast, mis
suvel rannarootsi aladel toimunud,
saate lugeda käesolevast numb-
rist. Tuleva suve suurürituseks
kujuneb muidugi Eestirootslaste
viies laulu- ja tantsupidu „Kauge-
malt ja lähemalt“ mis toimub 6.
juulil Haapsalu Piiskopilinnuses.

*Ormsö kyrka fick nytt tak under sommaren samt
en ny vindflöjel lagom till S:t Olofsdagen*

*Vormsi kirik sai suvel uue katuse ja Olavipäevaks
ka uue tuulelipu*

Foto: Jana Stahl

Töö rannarootsi kultuuriruumi
korrastamise kallal käib. Kurkse
külapäeva raames toimus kakskeel-
ne jumalateenistus Harju-Madise
kirikus, mille eelmine toimumine
sai teoks ehk küll juba sajand
tagasi. Meie lootus on ka, et huvi-
lised saavad Vihterpalus järgmisel
suvel Vilivalla kabelit külastada.
Vormsi Püha Olavi kirik sai uue
katuse ja lõppesid Suur-Pakri ka-
beli siseseinte vuukimistööd. Nii
püüame ühiselt tegutsedes hoida
ja säilitada oma kultuuripärandit.
Siinkohal ei jõuakski kõike loenda-
da, mida on tehtud erinevatel ran-
narootsi asu-
aladel, kuid lähemalt
saad lugeda rannarootsi strateegia
tegevuskavast meie veebilehel
www.eestirootslane.ee (menüüst
otsides ERKOV tegevused ja seejä-
rel lehte alla kerides vajuta stratee-
giad kastikesele ning leiadki teks-
tist lingi rannarootsi kultuuriruumi
strateegia tegevuskavale).

2024. aasta on Kultuuriminis-
terium määranud kultuurilise
mitmekesisuse aastaks. Eesmär-
giks on tutvustada Eestis elavate
eri rahvuste mitmekesist kultuuri

ja kultuuriruumi. Kindlasti an-
nab see meilegi võimaluse oma
kultuuri laiemalt tutvustada, sest
avaneb võimalus rannarootsi asu-
alade sündmusi kajastada teistes
meediakanalites, mis avanevad In-
tegratsiooni Sihtasutuse eestveda-
misel. Algas tehti juba septembris
osalemisega Eestimaa Rahvuste
Ühenduse kunstnike näitusel Tal-
linna Õpetajate Majas.

Ärme unustame Gam-
malsvenskby kogukonda, kes on
käimasoleva sõja läbi tugevasti
kannatada saanud. Mõtleme neile
ja toetame neid.

Ja toredaid üllatusi juhtub ikka
ja jälle – Osmussaare rannal olev
roosa kivi on avaldanud enda pin-
nal aastanumbri 1939, mille kohta
on tehtud praegu kaks oletust:
sellel aastal tehti kalanduses eks-
periment, et toota esimesena Eestis
tursamaksaõli või toimus sellel aas-
tal veel midagi tähelepanuväärset.
Osmussaare külaselts otsib sellele
vastuseid. Kui sinagi tead oletada
selle kohta midagi, siis ootame
huviga tagasisidet selle kohta (võid
kirjutada kultuuriomavalitsusele
aadressil Sadama 31 Haapsalus või
helistada +372 53647349).

Rahulikku adventiaega!

Solig sommar på Aibolands museum

Ülo Kalm

Vi kan glädjas åt att den gyllene solen har lyst över Aibolands museum och gett oss kraften att tappert gå framåt. Sommaren har varit aktiv och full av evenemang. Det har varit glädjande många besökare, från när och fjärran. Flera vackra konserter har ägt rum. Vi är tacksamma för att det är full fart på livet i museet.

Det finns stora drömmar som vi fortfarande måste vänta på att bli förverkligade och jobba hårt för. Tills dess måste vi komma på nya lösningar som kan lindra utrymmesbristen. Fortsättningsveporna till Aibotapeten, broderade för två år sedan i Estland och Sverige, fick inte plats i museet. Vi fick då göra väderbeständiga kopior av dem, tryckta på PVC-tyg, som nu har fått sin plats på ytterväggen av museet. Utställningen kan ses från gatan och pockar på alla förbipasserandes uppmärksamhet och de som promenerar förbi kan ta en titt på estlandssvenskarnas historia. Den nya utställningen är öppen dag och natt. Det fina är att personerna ofta kommer tillbaka för att utforska museet nästa morgon.

Museets intendent Jorma Friberg hade under många år haft i tankarna att göra en utsiktsstegen till museets nätbod, precis som Odensholms sju gårdar brukade ha. Med hjälp av utsiktsstegen turades familjerna om att spana och de klättrade upp 10–12 gånger om dagen för att titta ut över havet. De undersökte om någon behöver lots-

ning till sjöss eller hade problem till sjöss på grund av stormigt väder och därför behövde hjälp. Under vintern började man fylla på med material och i början av sommaren var utsiktsstegen klar och rest på baksidan av nätboden. En liten och intressant detalj av estlandssvenskarnas liv finns nu tillgänglig för besökarna att utforska, vilket gör museigården ännu mer intressant.

Aibotapeten nr 2 på en speciell utställningsplats

Foto: Ülo Kalm

Projektet ”I estlandssvenskarnas spår”, i samarbete med Nuckö grundskola, förtjänar att nämnas särskilt. Avslutningen på årets projekt firade vi på Aibolands museigård tillsammans med elever och lärare. Under en meningsfull dag lärde vi oss hur man röker fisk, tjarar en träbåt, knyter knopar och vi njöt av en härlig folkkonsert – framförd av elever från den traditionella musikinriktningen vid Estlands musik- och teaterhögskola under ledning av Enrik Visla. Utbildningsserien avslutades med att äta varmrökt strömming, direkt

från röken. Ett spännande och lärorikt samarbetsprojekt gick i mål, inom ramen för projektet fick eleverna ta del av estlandssvenskarnas unika kulturarv.

Som en del av Nuckö gymnasiets svenska vecka besökte gymnasieeleverna platsen för Klockargården i Gutanas, Nuckö. På friluftskonserterna gav jag ungdomarna en överblick över estlandssvenskarnas liv och leverne.

Museets sommarsäsong inleddes med en Sommarstartfest där vi fick lyssna till en konsert av talharpaorkestern, där gästerna fick en stor musikupplevelse. Ett friluftscafé var öppet, där man kunde njuta av rökt näbbgädda, fisksoppa som redan blivit en tradition och läckra pannkakor med sylt från torsdagstanterna.

Traditionell musik har varit ett av ledorden den här sommaren. Musikgruppen Leik och Andre Maaker har uppträtt. Margus Pöldsepp och Ott-Mait Pöldsepp höll humöret uppe på Gamla hamnens marknad under Hapsal-Nuckös havsdagar. I augusti hade vi den finlandssvenska folkmusikgruppen Stensöta på besök. Gamla hamnens marknadsdagar med bra gårdsprodukter, genuint hantverk och vacker folkmusik var sommarens publikmagneter.

Det var en trevlig överraskning för museet att vi fick ett erkännande för vårt arbete. I början av

Leiks konsert överlämnade Elna Siimberg, ordförande i Estlands-svenskarnas kulturförvaltning, utmärkelsen ”Årets kulturbärare” i form av Hans Pöhls medalj. Biskop Tiit Salumäe fick samma utmärkelse. Vi är uppriktigt tacksamma för erkännandet!

Varje år anordnar Aibolands museum iordningsställande av Korsgården på Runö. Vanligtvis har vi anordnat ett enda talko, men i år hölls även ett andra talko. Förutom museipersonalen deltog ledamöter från Aibolands museums styrelse tillsammans med Marilyn Mihkelson, den nya generaldirektören för Riksantikvarieverket, och Kalle Vister, föreståndare för Estlands Folkkulturcentrum tillsammans med dess personal, och medlemmar i Småöarnas kulturarvsnämnd, i det första talkot. Med hjälp av talkodeltagare anlades en rabatt, vinden i matboden och den lilla ladugården rensades från skräp, ved till rökbastun staplades, långhusets vardagsrum gjordes i ordning och humleträdgården förnyades. I det andra talkot deltog lärarna från Nuckö grundskola, och de hjälpte till med att rensa vardagsrummet i Kors långhus från stenar efter den rivna kaminen, vid bastun flätades en avskärmning av vass och

skärmtaket tjärades. Som tack för utfört arbete kunde alla arbetare njuta av rökbastuns behagliga ånga i skymningen.

Under sommaren har vi haft nöjet att presentera estlands-svenskarnas historia till elever från många skolor, barn i Ukraina, folkdansledare, det kvinnliga hemvärvet, ättlingar till dagösvenskar, den Baltiska Försvarsakademin, Gustaf Adolfs Akademin och till många andra.

Vi hade nöjet att vara värdar för Läänemaa Storfamiljers förbund, som firade sitt 10-årsjubileum med oss. Båtturer på Hapsalsviken, korvgrillning, rökt fisk och en stor tårta som tillagas tillsammans var kul för både vuxna och barn. Skådespelaren Heino Seljamaas ”Teater kohvris” (Teater i kofferten) var på besök.

Efter flera års uppehåll besökte även den första gruppen seniorer från Sverige vårt museum – besöksavbrottet berodde på coronaviruset. Vi hoppas att samarbetet med de svenska och finska grupperna kommer att fortsätta lika bra som innan åren av restriktioner. Besöken av lettiska grupper har också ökat markant.

Liksom tidigare år var museet öppet alla dagar i veckan under sommarmånaderna. Detta är endast möjligt tack vare frivilliga medhjälpare. Vi är djupt tacksamma till Sirje, Helle och Toivo och speciellt till Ove Knekt från Sibbo i Finland och Rainer Åkerblom från Mariehamn.

Arbetet med kamouflagenät har fortsatt i museet med obruten fart. Volontärer kommer varje dag för att hjälpa Ukraina. Från gamla fiskenät och oanvändbara kläder tillverkas kamouflagenät med omsorg och kärlek som smälter in i naturen och räddar liv. Vi kommer att tillverka dem så länge som Ukraina behöver dem. Stort tack till alla som bidrar och hjälper till.

Konsten att lära sig spela talharpa kommer att fortsätta med ny fart i höst. Förberedelserna har också börjat inför nästa års estlandssvenska sång- och dansfest. Museets utrymmen är fortfarande extremt trånga. Nästan 40 musiker från hela Estland vill uppträda med talharpa-orkestern på festen. Avsparken är redan gjord och den var mäktig, som en bisvärm som surrade under halmkronor i seminarierummet. Det finns något att se fram emot. Museet behöver desperat ett havscentrum.

Under våren var vi hoppfulla om att en projektansökan skulle skickas till hösten om museets finansiering av havscentret. En hel del förarbete har gjorts, men det gick tyvärr inte att få garanti på egenfinansiering och projektansökan kunde inte lämnas in till årets omgång. Låt oss hoppas att nästa år blir bättre.

Ha en fin höst så ses vi igen!

Läänemaa storfamiljers dag firades på Aibolands museum. Foto: Ülo Kalm

Päikeseline suvi Rannarootsi Muuseumis

Ülo Kalm

Võime tunda rõõmu, et kuldne päike on paistnud üle Rannarootsi Muuseumi ja andnud jõudu vapralt edasi minna. Suvi on olnud aktiivne ja teguderohke. Küllastajaid on olnud rõõmustavalt palju, lähemalt ja kaugemalt. Toimunud on mitmeid ilusaid kontserte. Oleme tänulikud, et muuseumis elu keeb.

On suuri unistusi, mille täitumist peame veel ootama ja mille nimel palju pingutama. Seni peame nuputama uusi lahendusi, mis leevendaks ruumipuudust. Kaks aastat tagasi Eestis ja Rootsis tikitud Rannavaiba jätkuvaibad muuseumisse sisse ei mahtunud. Saime neist teha ilmastikukindlad pvc-kangale trükitud koopiad, mis on nüüd leidnud omale koha muuseumi välisseinal. Tänavale laienenud näitus püüab kõigi möödujate tähelepanu ning jalutajad saavad heita pilgu rannarootslaste ajalukku. Uus näitus on avatud päeval ja ööl. Tore on see, et järgmisel hommikul tulevad nad sageli ka muuseumit uudistama.

Juba aastaid oli muuseumi kuraator Jorma Fribergi mõttes meisterdada muuseumi võrgukuuri najale vaateredel nagu vanasti Osmussaare seitsmel talul oli olnud. Vaateredeli abil pidasid pered kordamööda vahti, ronides päevas 10–12 korda üles merd vaatama. Uuriti, kas keegi merel lootsimist vajab või tormise ilma tõttu merehätta sattunud ning seetõttu abi vajab. Talvel alustati materjali varumisega ja suve alguseks oli vaateredel valmis ning püstitati võrgukuuri najale. Üks väike ja huvitav detail rannarootslaste elust

Vaateredel on valmis

Foto: Ülo Kalm

on nüüd küllastajatele tutvumiseks, muutes muuseumi õue veelgi huvitavamaks.

Eraldi väärib esiletõstmist õppesari „Rannarootsi radadel“ koostöös Noarootsi kooliga. Aastase õppesari lõpetasime pidulikult Rannarootsi Muuseumi õuel koos kogu kooliperega. Sisukal päeval õpiti üheskoos kala suitsutamist, puupaadi tõrvamist, sõlmede tegemist ja nautiti meeleolukat folkkontserti – esinesid Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia pärimusmuusika eriala tudengid eesotsas Enrik Vislaga. Õppesari lõppes soojade suitsuräimede söömisega, otse suitsuahjust. Üks põnev ja õpetlik koostööprojekt jõudis finišisse, mille raames said noored osa rannarootslaste omanäolisest kultuuripärandist.

Noarootsi Gümnaasiumi Rootsi nädala raames külastasid gümnaasistid köstritalu aset, Noarootsis, Kudanis. Vabaõhu ajalootunnis andsin noortele ülevaate rannarootslaste elust-olust.

Muuseumi suvehooaja avas Suvealguspidu hiiu kandle orkestri kontserdiga, kus osalejad said suurepärase muusikalise elamuse. Avatud oli vabaõhukohvik, kus sai nautida suitsutatud tuulekala, juba traditsiooniks saanud kalasuppi

ja neljapäevamemmede maitsvaid pannkooke moosiga.

Tänavuse suve üheks märksõnaks on olnud pärimusmuusika. Üles on astunud ansambel Leik ja Andre Maaker. Haapsalu-Noarootsi Merepäevade Vanasadama turul hoidsid tuju üleval Margus Põldsepp ja Ott-Mait Põldsepp. Augustis oli meil külas soome-rootslaste rahvamuusikaansambel Stensöta. Vanasadama turupäevad hea talukauba, eheda käsitöö ja kauni rahvamuusikaga on muuseumi suve rahvamagnetid.

Muuseumiperele oli kauniks üllatuseks, et saime väarika tunnustuse. Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse esimees Elna Siimberg andis Leiki kontserdi alguses üle tänavused eestirootslaste kultuurikandja tiitlid. Esimese tiitli ja Hans Pöhli medali pälvis piiskop Tiit Salumäe ja teise tiitli Rannarootsi Muuseum. Oleme siiralt tänulikud tunnustuse eest!

Igal aastal korraldab Rannarootsi Muuseum Ruhnus Korsi talu heakorralguid. Tavaliselt oleme korraldanud ühed talgud, kuid tänavu peeti veel teisedki talgud. Esimesel talgul osalesid lisaks muuseumiperele ka Rannarootsi Muuseumi nõukogu liikmed koos Muinsuskaitseameti uue peadi-

rektori Marilin Mihkelsoniga ning Eesti Rahvakultuurikeskuse direktor Kalle Vister koos keskuse inimestega ning väikesaarte kultuuripärandi komisjoni liikmed. Talguliste abiga rajati lillepeenar, puhastati prahist toiduaidaid ja väikese lauda laepealsed, laoti riita suitsusauna küttepuud, korrastati pikkmaja elutuba ja uuendati humala tapuaeda. Teisel Korsi talgul osalesid Noarootsi kooli õpetajad, kellega koos tühjendati Korsi pikkmaja elutuba lammutatud ahju kividest, punuti suitsusauna juurde pilliroost varjesein ja tõrvati varikatus. Tänuks tehtud töö eest said kõik talgulised õhtuhämaruses nautida suitsusauna mõnusat leili.

Suve jooksul on meil olnud rõõm tutvustada rannarootslaste lugu paljude koolide õpilastele, Ukrainalastele, rahvatantsujuhtidele, naiskodukaitsjatele, hiiurootslaste järehtlujatele, Balti Kaitsekolledžile, Gustaf Adolfi Akadeemiale ja veel paljudele.

Näitus Korsi talus

Foto: Ülo Kalm

Meil oli rõõm võõrustada Läänemaa Suurperede Liitu, kes tähistas meie juures oma 10. juubelit. Suurtele ja väikestele pakkusid rõõmu paadituurid Haapsalu tagalabel, viinerigrillimine, suitsukala ja suur ühiselt valmistatud küpsisetort. Külaskas oli näitleja Heino Seljamaa kohvriteater.

Mitmeaastase pausi järel külastas meie muuseumi taas esimene grupp seniore Rootsist – vahepealne külastuste katkemine oli tingitud koroonaviirusest. Loodame, et koostöö Rootsi ja Soome gruppidega jätkub sama kenasti kui enne piiranguaastaid. Tublisti on kasvanud ka Läti gruppide külastused.

Nagu varasematel aastatel, oli muuseum suvekuudel avatud kõigil nädalapäevadel. See on võimalik vaid tänu vabatahtlikele abilistele. Oleme südamest tänulikud Sirjele, Hellele ja Toivole ja eriti Ove Knektile Sibbost ja Rainer Åkerblomile Mariehamnist.

Varjevõrkude tegu on muuseumis jätkunud katkematu hooga. Iga päev tulevad vabatahtlikud, et aidata Ukrainat. Vanadest kalavõrkudest ja kasutatutest riidest sünnivad hoole ja armastusega loodusesse sulanduvad kaitsevõrgud, mis päästavad elusid. Valmistame neid seni, kuni Ukraina neid vajab. Suur tänu kõigile, kes panustavad ja aitavad.

Hiiu kandle õpe jätkub sügisest uue hooga. Ettevalmistused on alanud ka järgmise aasta rannarootslaste laulu- ja tantsupeoks. Muuseumiruumid jäävad vägisi kitsaks. Talharpa orkestriga soovib peol üles astuda pea 40 mängijat üle Eesti. Avalööök on antud ja see oli võimas, nagu suur mesilassülem sumises seminariruumi rookroonide all. On mida oodata. Muuseum vajab hädasti merekeskust.

Kevadel olime lootusrikkad, et sügisel saab esitatud projektitaotlus muuseumi merekeskusele rahastuse saamiseks. Suur eeltöö sai tehtud, kuid kahjuks ei õnnestunud saada omafinantseerimise garantiid ja projektitaotluse selle aasta vooru ei saanud esitada. Loodame, et järgmisel aastal läheb paremini.

Kaunist sügist ja uute kohtumisteni!

Põhikooliõpilased proovisid kätt paadi tõrvamisega

Ormsökistan åter öppnad

Peter och Elisabeth Hedfors

Ormsökistor fanns förr på alla gårdar. De stod i uthus och på vindar. Där förvarades framförallt kläder och textilier. Det fanns också Ormsökistor med lås. Där kunde man förvara sina hemligheter: vackra saker, viktiga brev och annat. Varje ung kvinna hade en brudkista som hon tog med sig till sitt nya hem då hon gifte sig. Många Ormsöbor packade tillhörigheter i mindre Ormsökistor och tog med dem vid flykten till Sverige.

27 juni 2023 genomfördes ”Öppna Ormsökistan” på hembygdsgården i Sviby. Ett 40-tal Ormsöbor, estlandssvenskar från Sverige och andra intresserade möttes. Nu skulle vi olika åldrar och olika språk mötas för att lära känna varandra lite, och dela tankar och erfarenheter. Tolken Kaja Sakk hjälpte oss så att allt sades på både estniska och svenska.

I mitten av samlingsrummet i hembygdsgårdens stall stod en omålad Ormsökista. Vårdar var Elisabeth Hedfors och Henry Timusk. De konstaterade att kistan är en påminnelse om att vi är unika, och att var och en ger sin egen kista färg och bestämmer vad den ska fyllas med.

Människors historiska rötter på Ormsö är minst åttahundra år. Långt innan dess, för miljoner år sen, var här ett hav med koraller och fiskar. Från den tiden kommer fossilerna som vi hittar på många platser. Vi är alltså insatta i ett oändligt stort historiskt sammanhang. En vacker fossil skickades runt i gruppen. Den som hade fossilen fick säga sitt namn och

Foto: Peter Hedfors

Elisabeth och barnen visar sina färgglada Ormsökistor och bomärken

varför man älskar Ormsö. Som en röd tråd återkom lugnet, att känna sig hemma och närhet till naturen. Flera framhöll också en känsla av vildhet, intressanta aktiviteter, musiken, Ormsö historia och möten med människorna här.

Kata Varblane presenterade Vormsi Brand. Det är ett grafiskt profilmaterial som ska förtydliga vad Ormsö är. Man har tittat på historiska textilier, byggnader och naturen och skapat ett helt nytt typsnitt, ett mönster och en färgkarta, och kompletterat med kommentarer hur man tänkt. Vem som helst som tar fram lokala produkter och dokument om Ormsö uppmuntras att använda den nya profilen.

Efter jättegod fika av Sirje på Magnushov delade vi upp oss i två grupper. Barnen började med att springa runt på hembygdsgården för att räkna hur många Ormsökistor det finns där. Vet du hur många kistor i olika modeller det finns där? Svar kommer i slutet av artikeln. Sen dekorerade de på papper sin egen Ormsökista med färger och mönster av alla de slag.

Vi övriga fick höra mer om släktdatabasen Våra Anor/Meie Esivanemad. Där finns fakta om personer som bott på Ormsö de senaste 300 åren, var de bott och deras släktskap till varandra. Jan Rönnberg visade hur man kan söka sig fram, med exempel från hans gård och släkt i Rälby. Vi hittade direkt ett tidigare okänt släktskap inom den deltagande gruppen. Plattformen finns på estniska, svenska och engelska. Den som blir medlem i VKÜ (Vormsi Kodukandi Ühing) kan få inloggningsuppgifter till databasen så att man kan söka information själv. Vill du inte bli medlem så kan du sitta på hembygdsgården och söka informationen. Där finns möjlighet att få hjälp.

Jan visade också webbplattformen Topoteket. Det är en stor samling med fotografier från estlandssvenska områdena med över 1000 fotografier och andra dokument, främst från Estland perioden 1900-1944. Många av fotona innehåller information om vilka personer som finns på fotot.

Jana Stahl från Estlandssvenska kulturförvaltningen berättade att nästa estlandssvenska sång- och dansfestival i Hapsal planeras ske i juli 2024. Sofia Joons Gylling är konstnärlig ledare. Då framförs bland annat en svit sammanställd av Sofia med sånger från estlandssvenska sångböcker från olika perioder. Den kommer att framföras av gruppen Strand...Rand. Före och efter denna presentation kommer ett stort antal körer och dansgrupper att framträda.

Så tog Henry Timusk över. Han berättade om den enkät om det estlandssvenska arvet som gjorts bland Ormsöbor och estlandssvenskar boende i Sverige. 75 % av de svarande anser att det är viktigt att ta vara på det estlandssvenska arvet i sin vardag. Det är viktigt för profileringen av ön och utvecklingen av produkter och tjänster här, bl a inom turism.

Tre kommuner i den estlandssvenska regionen är berörda i en ansökan om ett projekt som kall-

las PEEK. På Ormsö vill man bl a forma Norjasgården bredvid hembygdsgården till ett hantverkscentrum. Tanken är att här kunna utforska och utveckla traditionellt hantverk inom textil, smide och byggnation.

Kommundirektör Maris Jögeva redogjorde för arbetet med en ny generalplan för Ormsö. Hon var tydlig med att kommunen hoppas att svenskar med mark eller annan anknytning till Ormsö ska delta aktivt i utformandet av den nya generalplanen. Genom att låta åhörarna diskutera prioriteringsfrågor i små grupper lät Maris oss förstå något av komplexiteten i de frågor som behöver belysas i en generalplan.

Varje gård på Ormsö har under flera hundra år haft sitt eget bomärke, grundat på enkla streck. Det var som runor, med enstaka alternativ men möjliga att kombinera på många olika sätt. På hembygdsgården finns en sammanställning av vilka märken gårdarna på Ormsö använde på 1930-talet. Märkena

användes i vardagen: på säckar med säd, arbetsredskap, fiskeredskap och andra sammanhang. Vormsi brand har tagit vara på dessa bomärken.

En uppgift för barnen var att forma ett eget bomärke. Som avslutning på dagen presenterade barnen sina olika bomärken och vackra Ormsökistor. Vad sägs om en kista i turkos, ljusgrön eller med dekorationer från filmen Frost? Nästa gång du besöker hembygdsgården, passa då på att se hur många Ormsökistor du kan hitta. Barnen hittade 8 stycken i olika storlekar. Om du hittar lika många får du rätt!

Efter samlingen har flera personliga berättelser eller kommentarer skickats in till arrangörsgruppen. Ett par citat därifrån: ”jag känner samma sinnesro varje gång jag återkommer”, ”att sitta på stranden i solnedgången, ta en fika, kasta macka (flata stenar), titta på havet och lyssna på stillheten (jo, den har ett alldeles eget ljud), är något man inte kan köpa för pengar” och ”att man har program för barn under evenemang som är riktade för vuxna borde bli en tradition. Det är bara på detta viset man skapar kontakter generationerna emellan och skapar en känsla av familj, vår gemensamma ö och bidrar till vidareförmedling av traditioner.”

En sammanställning kommer att göras av det som skickats in, innan beslut tas när nästa mötesplats ”Öppna Ormsökistan” ska genomföras. En tanke är att byta namn till ”Den öppna Ormsökistan” och att vi i ännu högre grad delar fakta och berättelser om Ormsö igår och vad vi älskar med Ormsö idag.

Vårdarna Henry Timusk och Elisabeth Hedfors och tolken Kaja Sakk leder samlingen

Foto: Peter Hedfors

Kata Varblane visar nya grafiska profilen för Ormsö – Vormsi Brand

Vormsi kirst taas avatud

Peter ja Elisabeth Hedfors

Kirst oli vanasti igas Vormsi talus. Neid oli kõrvalhoonetes ja põõningutel. Neis hoiti põhiliselt riideid ja tekstiile. Oli ka lukuga kirste. Neis hoiti oma saladusi: kauneid asju, tähtsaid kirju ja muud. Igal noorikul oli pruudikirst, mille ta tõi abielludes oma uude koju. Rootsi põgenedes pakkisid paljud vormsilased oma vara väiksematesse Vormsi kirstudesse ja võtsid need endaga kaasa.

27. juunil 2023 korraldati Sviby talumuuseumis kultuurikohtumine „Avagem Vormsi kirst”. Seal sai kokku umbes 40 vormsilast, eestirootslast Rootsist ja muud huvilised. Meie, eri vanuses ja eri keelt kõnelevad inimesed kohtusime, et saada üksteisega tuttavaks ning jagada mõtteid ja kogemusi. Abiks oli tõlk Kaja Sakk, nii et jutt käis nii eesti kui rootsi keeles.

Talumuuseumi tallis, keset koosolekusaali asus värvimata Vormsi kirst. Üritust võõrustasid Elisabeth Hedfors ja Henry Timusk, kes tõdesid, et kirst tuletab meile meelde meie unikaalsust ja et igauks otsustab ise, mis värvi kirst on ja millega see täita.

Inimeste ajaloolised juured Vormsil on vähemalt 800-aastased. Palju varem, miljoneid aastaid tagasi oli siin meri, kus elasid korallid ja kalad. Sellest ajast on pärit fossiilid, mida leiame paljudest kohtadest. Niisiis ühendab meid tugev ajalooline side. Üks kaunis fossiil saadeti ringi käima. Kelle kätte fossiil jõudis, pidi ütlema oma nime ja põhjuse, miks ta Vormsit

*Timo Leskinen
räägib omatehtud
kirstu pandud mä-
lestustest*

Foto: Claes Hemlin

armastab. Punase niidina kordus sõnavõttudes rahu, kodutunne ja lähedus loodusele. Paljud rõhutasid ka ehedat loodust, huvitavaid tegevusi, muusikat, Vormsi ajalugu ja kohtumisi siinsete inimestega.

Kata Varblane tutvustas Vormsi brändi. Tegemist on graafilise profiiliga, mis peab kirjeldama Vormsi olemust. Ajalooliste tekstiilide, hoonete ja looduse ainetel on loodud täiesti uus font, muster ja värvipalett ning täiendatud seda selgitavate kommentaaridega. Kohalike toodete loojaid ja Vormsiga seotud dokumentide koostajaid kutsutakse üles kasutama uut profiili.

Pärast Suuremõisa Sirje pakutud kohvipausi jagunesime kahte rühma. Lapsed hakkasid talumuuseumis ringi sibama, et seal asuvaid Vormsi kirste kokku lugeda. Kas tead, kui palju kõiksugu kirste seal on? Vastuse leiad loo lõpust. Seejärel kaunistasid nad paberi peal omaenda Vormsi kirstu kõiksugu värvide ja muustritega.

Ülejäänutele tutvustati andmebaasi Vära Anor/Meie Esivanemad. See sisaldab inimeste andmeid, kes elasid Vormsil viimasel 300 aastal, nende elukohta ja omavahelist sugulust. Jan Rönberg tutvustas, tuues näiteks omaenda Rälby talu

ja suguvõsa, otsingusüsteemi kasutamist. Leidsimegi kohe, et mõned grupi liikmed on endalegi teadmata omavahel sugulased. Platvorm on eesti, rootsi ja inglise keeles. VKÜ (Vormsi Kodukandi Ühingu) liikmel on võimalik luua andmebaasi kasutajakonto ja ise teavet otsida. Mitteliikmel on võimalik otsida teavet talumuuseumis. Seal saab ka abi.

Jan tutvustas ka Topoteeki. See kujutab endast suurt, enam kui 1000 fotot ja muud dokumenti sisaldavat kogu, mille materjal pärineb peamiselt Eestist ja hõlmab perioodi 1900–1944. Paljud fotod sisaldavad teavet fotol kujutatud isikute kohta.

Jana Stahl Eestirootslaste Kultuuriomavalitsusest teatas, et järgmine eestirootslaste laulu- ja tantsupidu Haapsalus on planeeritud 2024. aasta juulisse. Laulupeo kunstiline juht on Sofia Joons Gylling. Seal tuleb muuhulgas ettekandele Sofia loodud süit eestirootslaste lauluraamatutest pärit lauludest. Selle kannab ette ansambel Strand...Rand. Enne ja pärast seda esinevad koorid ja rahvatantsurühmad.

Edasi võttis jutujärje üle Henry Timusk, kes rääkis vormsilaste ja

Rootsis elavate eestirootslaste seas korraldatud küsitlusest rannarootsi pärandi kohta. 75 % vastanutest arvas, et eestirootslaste pärandi kasutamine igapäevaelus on oluline. See on oluline saare profileerimiseks ning kohalike toodete ja teenuste arendamiseks, mh turismi alal.

Kolm eestirootslaste regioonis asuvat omavalitsust on seotud projektitaotlusega PEEK. Vormsil on kavas luua talumuuseumi kõrval asuvast Norjas-talust käsitöökeskus eesmärgiga uurida ja arendada traditsioonilist tekstiili-, sepi- ja ehituskäsitööd.

Vallavanem Maris Jõgeva tutvustas Vormsi uue üldplaneeringu koostamist ja avaldas valla nimel lootust, et maaomanikest või muul moel Vormsiga seotud rootslased osalevad aktiivselt selle loomisel. Lastes kuulajatel arutada prioriteediküsimusi väikestes rühmades, andis Maris aimu, kui keeruliste

küsimustega üldplaneeringus tuleb tegeleda.

Igal Vormsi talul on sajandeid olnud oma peremärk, mis põhineb lihtsatel kriipsudel. Need meenutavad üksikute variatsioonidega, kuid mitmel moel kombineeritavaid ruunimärke. Talumuuseumis on väljapanek 1930. aastate Vormsi peremärkidest. Märke kasutati igapäevaselt: viljakottidel, tööriistadel, kalapüügivahenditel ja mujal. Samu peremärke on kasutatud ka Vormsi brändis.

Ühe ülesandena said lapsed luua endale peremärk. Päeva lõpetuseks tutvustasid lapsed oma peremärke ja kauneid Vormsi kirste. Kuidas teile meeldiks näiteks türkiissinine, heleroheheline või filmist Frost tuntud kaunistustega kirst? Järgmisel korral talumuuseumisse tulles proovige, kui mitu Vormsi kirstu suudate leida. Lapsed leidsid kaheksa eri

suuruses kirstu. Kui leiad sama palju, on vastus õige!

Ürituse järel saadeti korraldustoimkonnale mitmeid isiklikke kirjeldusi või kommentaare. Mõned näited: „tunnen saarele tagasi tulles alati samasugust hingerahu“, „istuda päikeseloojangu ajal rannas, teha üks kohv, visata lutsu, vaadata merd ja kuulata vaikust (sellel on täiesti oma hääl) on midagi, mida raha eest osta ei saa“ ja „lasteprogrammist täiskasvanutele suunatud ürituse ajal peaks saama traditsioon. Ainult sel moel luuakse põlvkondade vahel side ja perekonna-, meie ühise saare tunnetus ning aidatakse traditsioone edasi kanda.“

Enne järgmise ürituse toimumisaja määramist tehakse saabunud tagasisidest kokkuvõte. Üks mõte on muuta selle nimi „Avatud Vormsi kirstuks“ ja jagada teadmisi ja jutustusi eilsest Vormsist ning sellest, mida me tänase Vormsi juures armastame, veelgi laiemalt.

Jan Rönnerberg tutvustab Meie Esivanemaid ja Topoteeki

Foto: Peter Hedfors

Vormsi kirstud – eri suuruses, eri otstarbeks

Julius Brus berättar om livet på Odensholm

Avskrift av en inspelning där Julius Brus (f. 1891 d. 1976) berättar, delvis på holmbomål, för Nils Tiberg. Intervjun spelades in c:a 1964. Nedtecknat av Saga Adolfsson.

Från Institutet för språk och folkminnen, Folkminnesavdelningen, Uppsala

Länsman och byn och bönderna

J: Ja länsman, han som var den strängaste länsman där i byn, det var *Nigors' Mats* (Mathias Westerblom f. 1864 d. 1914), han var så noga med allt, så att allt skulle vara så, att inget fick göras utöver byns lag kallades det. Han var sträng med kreaturen, då de skulle släppas in på hösten på ängarna och han var sträng på samma sätt med fåren.

T: Då allt var slaget då?

J: Ja, då allt var slaget på ängarna.

T: Var det en dag som han hade satt ut?

J: Ja, det var just så som han bestämde. Det var ju inte på något sätt på någon viss dag, men det var den dagen då han bestämt, då skulle det ske. Det fick inte göras något utan länsmans vilja. Det som han bestämde det skulle göras. Det kunde ju vara andra gånger med, när de andra sa sitt, men han var mycket noga med sitt, han ja.

T: När var det? När var den här mannen länsman?

J: Han var, jag skulle säga han var i slutet på 1800-talet, då var han, jag vet då han var länsman.

T: Nå, du talade om en kvinna som han hade kommit ihop sig med.

J: Nåja, det var då som hon sa att fåren skulle släppas ut på rågbrodden. Jorden skulle ju då vara frusen före, men den var inte särskilt frusen. Den var inte vidare (särskilt) frusen och så hade de, där med våra, min farbrors hustru Lena och *Marks-Lena* pratat ihop sig och släppt fåren på brodden och så fick länsman veta om det. Då han fick veta om det, länsman, så var det inget annat än att han tog käppen (*ståkan*) i handen...

T: Hade han en länsmanskäpp?

J: Nej, en vanlig käpp. Det var väl i vredesmod som han tog en käpp i handen. Arg. Han gick till *Erkorsa*.

T: Var det där hon bodde?

J: Nej han gick till *Erkorsa*, granngården först. "Vem har givit lov åt er att släppa fåren på brodden idag?" "Ja vem som har givit lov?" sa *Erkas' kvinnorna*. "Det var *Brus-Lena* och *Marks-Lena*, båda." Han slog med käppen på tröskeln och sa "Jag vill visa både *Brus-Lena* och *Marks-Lena*." Han gick in till *Marksa* och sa: "Gå efter och hämta hem fåren!" "Va, ska vi hämta hem fåren?" sa *Marks-Lena*. "Javisst", sa han, "jorden är ofrusen, dom trampar sönder brodden, dom trampar sönder jorden, ta hem fåren!" *Marks-Lena* började svara emot. "Håll mun", sa han, "du är ett satans *net*" sa han åt henne. Det var ingenting vidare (annat) än att ta hem fåren.

Odensholm 1926. Mats Brus med sonen Julius.

Foto: SOV:s bildarkiv B402034-20

Om Matsepappa

T: Vi ska tala om Matsepappa (*Mats Erkas* f. 1862 d. 1927) som du många gånger har berättat om.

J: Ja, Matsepappa, han var en sträng man.

T: Sträng oj, oj.

J: Ja, det var han. Johannes hade en pojke som dräglade, dräglade så mycket så det jämt rann om hakan på honom. Han sa åt honom: Om du inte slutar upp med att drägla så tar ja tången och bryter tänderna ur mun på dej. Han var sträng med barnen, då de skrek och gjorde väsen så frågade han: "Hank ära ni, ära ni opa Koin-backan?" (Var är ni? Är ni på Kvarnbacken).

T: Där fick de rasa (leka, väsnas)?

J: De fick inte rasa. *Erkas' barnen* fick inte rasa mycket. På kvällen när han satt vid nätehäst'n och lagade eller byggde nät, då barnen började väsnas på golvet, sa han åt kvinnorna: "Frest sa nu än ni få klere å da å få nere soda kom

unda auana”. (Försök nu att ni får av dem kläderna och får ner dem (i sängen) så jag slipper se dem.) Han blev uttröttad av dem, han lät inte barnen göra något väsen. Men Johannes barn var så förskräckligt ohersammor (olydiga) så ingen annan fick rå me´da (klarade av) dem än Matsepappa.

J: Han hade en ståka (käpp, påk). Han tålde inte att ha några katter i huset så han kallade den katt-ståkan. Han hade den låg i fotändan på sängen så när katten kom in i huset så, knox knox, gick han med ståkan så katten skulle ut. Så en gång kom katten in, han satt under (vid) norra fönstret och byggde nät och hade fönstret öppet. Då katten kom in så steg han upp och skulle gå efter katten och tog av sig brille (glasögonen) från huvet och han hade band mellan skalmarna där bakom nacken. Han tog av sig dem och la dem i fönstret och tog kattståkan och gick efter katten. Katten sprang ut genom fönstret, tog brille med sig om benen och än i denna dag är glasögonen borta.

T: Då var gubben arg.

J: Jaa, då var han arg. Katter inomhus, sa han, bättre ha dem utomhus.

Nigors han gal var onajdor

T: Han var missnöjd den gången?

J: Ja, då var han missnöjd (onajdor), men då när Stavases häst var ute på åkern då var han ännu mer missnöjd (värre onajdor).

T: Stavases häst på åkern? Där som rågen växte eller?

J: Nej, det var på hösten på Lihlstommen.

T: Och hästen fick inte gå där?

J: Han fick gå på sitt eget. Det var en gårdsgård av trä där mellan oss och Stavase, och de där pojkar gick och hälsade på flickor där hos Stavase nilae (nya familjen). Stavase hästen stod bunden på gårdsplanen, fastbunden i trädgårdsgården. Pojkarna tordes inte gå upprätta i månskenet...

T: I månskenet? Så de var på natten då?

J: Ja, det var på natten som det gick till flickorna... det var två stycken, min farbror, ja han var ung då och Marks Andreas var den andre. De hade gått hopkrupna över gården och hästen såg dem och blev rädd. Den rev med sig en bit av gårdsgården och sprang iväg ut på åkern.

Nigors han gal (den gamle) fick veta om det på morgonen, Stavase visste inte ens om det. Nigorsen gick dit, gick in till Stavase och hälsade vackert, var som vanligt, sa ”Gomorrone Stavase”. Denne sa: ”Gomorrone, gomorrone Nigors han gal, försök sitta ner.” ”Jag vill inte sitta ner”, sa Nigors han gal. ”Jag är missnöjd.” ”Vad är det för fel?” ”Ja, när hästen är i åkern.” ”Har jag fört dit den?” hade Stavase sagt. ”Inte har jag heller fört dit den, gå dit och ta bort den”, hade han sagt, Nigors han gal (den gamle). Det var inget annat än att Stavase fick gå (och hämta hem hästen).

Gideon Danell och videbusken

T: Danell, levde han på Hålmen ett tag?

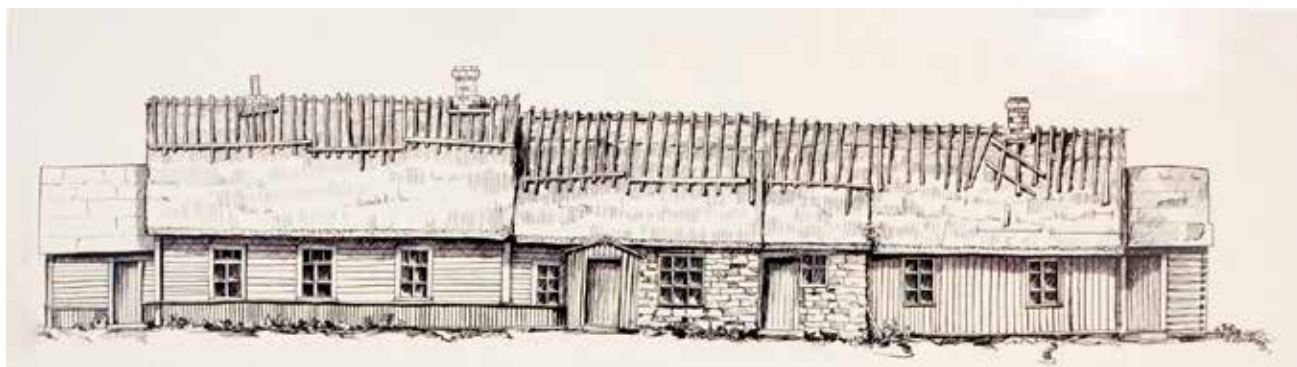
J: Han var inte så mycket där. En gång var han där två veckor, då när han var där med lär-barna (barnen som skulle konfirmeras).

T: Jaså. Det var Sven (Danell) det?

J: Ja, det var Sven.

T: Men Gideon?

J: Nej Gideon levde (bodde) inte heller där. Han var där vid presthålden det var han, på två presthålden var han och en gång var han där

Teckning av Julius Brus gård 1940.

Tecknat av Esko Lepp för Eesti Rahva Muuseum E7139:11.

tillsammans med kyrkoherde Kloo.

T: Ja, det var 1932.

J: Ja, då var han där också. Men de var inte mer än en dag där. Jag kommer ihåg då när Gideon var. Vi kom just från att ha räfsat i Svearna, då låg de på våran gård, båda. Danell hade förut varit ute hos oss två gånger så han visste vart han gick. De låg vid en fagran vie-buske, tär lo da me Kloo boor. (Där låg de med Kloo, de båda).

T: Vie-busk?

J: Ja, videbusken hemma vid gården. De låg där på gården och

min mor hon gick neråt lagården, skulle ge åt grisarna, när hon såg till dem. ”Huss e hitta fere fälk? (Vad är det här för folk) sa hon. De hade hälsat men inte sagt något mer. Kloo var mera tyst av sig men Danell var nog språksam... ”Oj, oj, oj”, hade Danell sagt, ”skoa fagor sälaskinnskua såm ni håva” (se vilka vackra sälskinnskor som ni har). Min mor hade sagt: ”te e goor å blautor te gå me”. (De är bra och mjuka att gå med.) Så hade min mor frågat: ”Hank from ära ni?” (Varifrån är ni?) ”Vi ära främ Sverige”, hade han sagt. ”Främ

Sverige”, hade min mamma sagt. ”Så språk ni våra svensk så rajt.” (Så talar ni vår svenska så rätt) ”Oj, oj, ja språkar era svensk tole samod som vår ai svensk” sa han, (jag talar er svenska likadant som vår egen svenska) ”ja ha vare maira här uti Rikol velde en ja ha vare haim i Sverige” (jag har varit mera här i Rickul än jag har varit hemma i Sverige). Det var 1932, det var sista gången (på Odensholm). Första gången det var 1902, då var det en präst som hette Girgenson, han var av lettisk börd. Det var inte ”gamol-Girgenson” det var inte Wilhelm.

Julius Brus jutustab elust Osmussaarel

Ülestähendus salvestisest, mille Julius Brus (1891–1976) vestleb osaliselt Osmussaare murdes Nils Tibergiga. Intervjuu salvestati 1964. aasta paiku. Üles tähendanud Saga Adolfsson.

Allikas: Institutet för språk och folkminnen, Folkminnesavdelningen, Uppsala.

Länsman, küla ja talupojad

J: Küla kõige rangem länsman oli Nigors' Mats (Mathias Westerblom, 1864–1914), ta oli kõiges väga põhjalik, kõik pidi olema nii, et kogukonnast mööda minnes ei tohtinud teha midagi. Ta jälgis hoolega loomi, kui need sügisel heinamaadele lasti, ja samamoodi lambaid.

T: Kui kõik oli niidetud?

J: Jah, kui heinamaad olid niidetud.

T: Kas ta oli paika pannud mõne kindla päeva?

J: Jah, see oli just nii, nagu tema tahtis. See polnud kuidagimoodi

mingil kindlal päeval, kuid see pidi toimuma päeval, mille ta oli otsustanud. Vastu länsmani tahtmist ei tohtinud teha midagi. Nii nagu tema ütles, nii tuli teha. Mõnikord võis ju ka nii olla, et teised ütlesid oma, kuid tema jäi alati endale kindlaks.

T: Millal see oli? Millal see mees länsman oli?

J: Ta oli, ütlesin, 19. sajandi lõpus, tean, et ta oli siis länsman.

T: Sa rääkisid ühest naisest, kellega ta oli riidu läinud.

J: Nojah, see oli siis, kui too ütles, et lambad tuleb rukkiorasele lasta. Maa pidi ju enne seda külmunud olema, kuid eriti külmunud see ei olnud. Ja siis olid nad seal meie omade, minu onunaise Lena ja Marks-Lenaga kokku leppinud ja lasknud lambad orasele ja siis sai länsman sellest teada. Siis polnud muud, kui et ta võttis kepi (ståkan)...

T: Kas tal oli länsmani kepp?

J: Ei, tavaline kepp. Ta haaras kepi ainult vihahoos. Kui oli kuri.

Ta läks Erkorsale.

T: Kas naine elas seal?

J: Ei, ta läks kõigepealt Erkorsale, naabertallu. „Kes lubas teil lambad täna orasele lasta?” „Kes lubas?” ütlesid Erkase naised, „Brus-Lena ja Marks-Lena, mõlemad lubasid.” Länsman lõi kepiga vastu lävepakku ja ütles: „Ma neile veel näitan.” Ta läks Marksale ja ütles: „Tooge lambad ära!” „Mida, kas peame lambad ära tooma?” ütles Marks-Lena. „Jah”, ütles länsman, „maa on pehme, nad tallavad orase puruks, nad tallavad mulla kinni, tooge lambad ära!” Marks-Lena hakkas vastu vaidlema. „Pea suu”, ütles länsman, „sa kuradi net” ütles ta naisele. Polnud midagi parata, lambad tuli ära tuua.

Matsepappa

T: Räägime Matsepappast (Mats Erkas, 1862–1927), kellest oled palju jutustanud.

J: Jah Matsepappa oli range mees.

T: Range?

J: Jah, range. Johannesel oli poeg, kes ilastas, nii palju, et sülg tilkus alatasa lõuale. Ta ütles pojale: Kui sa tatistamist järele ei jäta, võtan tangid ja kisun sult hambad välja. Ta oli laste suhtes vali. Kui need kisasid ja lärmasid, küsis ta: "Hank ära ni – ära ni opa Koin-backan?" (Kus te olete? Kas Veskimäel?)

T: Kas seal võisid nad hullata (mängida, lärmata)?

J: Hullata nad ei tohtinud. Erkase lapsed ei tohtinud väga hullata. Õhtul nätehäst'n taga istudes ning võrke paigates või kududes, kui lapsed põrandal lärmama hakkasid, ütles ta naistele: "Frest sa nu än ni få klere å da å få nere soda kom unda auana". (Püüdke nad lahti riietada ja voodisse saada, et nad mul silme all ei oleks.) Lapsed tüütasid ta nii ära, ta ei lasknud lastel lärmata. Johannese lapsed olid aga kohutavalt sõnakuulmatud (ohersammor), nii et nendega sai hakkama (rå me'da) ainult Matsepappa.

J: Tal oli ståka (kepp, vemmal). Ta ei kannatanud, kui majas oli kass, mistõttu kutsus seda keppi katt-ståkan. Ta hoidis seda voodi jalutsis ja kui kass majja tuli, Knox Knox, läks ta keppiga kassi välja ajama. Ükskord, kui kass tuppä tuli, istus ta põhjapoolse akna all ja kudus võrku ja aken oli lahti. Kui kass tuppä tuli, tõusis ta püsti ja hakkas seda taga ajama ja võttis brille (prillid) eest ja tal olid prillisangade vahel kukla taga paelad. Ta võttis need eest ja asetasknale ja võttis kattståkani ja asus kassi taga ajama. Kass hüppas aknast välja, tõmbas brille jalgupidi kaasa ja prillid on tänaseni kadunud.

T: Siis oli vanamees kuri.

J: Jah, siis oli ta kuri. Kassid toas, ütles ta, parem, kui nad on väljas.

Nigorsi vana oli pahane

T: Ta oli seekord pahane?

J: Jah, ta oli siis pahane (onajdor), kuid kui Stavase hobune põllul oli, läks ta veelgi pahasemaks (värre onajdor).

T: Stavase hobune põllul? Seal, kus kasvas rukis?

J: Ei, see oli sügisel Lihlstommenil.

Brusi talu ja laut 1920.–1930. aastatel
Foto: SOV arhiiv B402332-02A

T: Ja hobune ei tohtinud sinna minna?

J: Tal oli oma koht. Puuaed seal meie ja Stavase vahel, ja poisid käisid seal Stavas nilae (Stavase uuepere) tüdrukutel külas. Stavase hobune oli õues puuaia külge seotud. Poisid ei julgenud kuuvalgel püsti käia...

T: Kuuvalgel? See oli siis öösel?

J: Jah, tüdrukute juurde mindi öösel..., neid oli kaks, minu onu, kes oli siis noor, ja teine oli Marks Andreas. Nad läksid kummargil üle õue ja hobune nägi neid ja hakkas kartma. Ta kiskus tüki aeda endaga kaasa ja jooksis põllule. Nigors han gal (vana) kuulis sellest hommikul,

Stavas ei teadnud sellest midagi. Nigors läks Stavase juurde, tervitas viisakalt, nagu ikka, ütles: „Tere hommikust, Stavas”. See ütles: „Tere hommikust, tere hommikust Nigors han gal, istuge.” „Ma ei taha istuda”, ütles Nigors han gal. „Ma olen pahane.” „Mis lahti?” „Hobune on põllu peal.” „Kas ma olen ta sinna viinud?” oli Stavas öelnud. „Mina pole ka viinud, mine ja too ta ära”, oli Nigors han gal (vanake) öelnud. Ei jäänudki muud üle, kui Stavasel tuli minna (ja hobune ära tuua).

Gideon Danell ja pajupõõsas

T: Danell, kas ta elas mõnda aega saarel?

J: Ta ei käinud seal tihti. Ükskord oli ta seal kaks nädalat, leerilastega (lärbarna).

T: Ahsoo. Et siis Sven (Danell)?

J: Jah, Sven.

T: Aga Gideon?

J: Ei, ka Gideon ei elanud seal. Ta oli seal presthåldel, kaks korda, ühel korral koos õpetaja Klooga.

T: See oli aastal 32.

J: Jah, siis oli ta ka seal. Kuid nad olid vaid ühe päeva. Mul on meeles, kui Gideon seal oli. Tulime just Svearnalt rehitsemast, siis olid nad mõlemad meie talus. Danell oli meie juures kaks korda käinud ja teadis, kuhu tulla. Nad olid ühe kauni pajupõõsa juures (fagran vie-buske, tär lo da me Klooboor). (Seal olid nad mõlemad koos Klooga).

T: Pajupõõsa?

J: Jah, kodus talu juures. Nad olid seal õues ja minu ema läks lauda poole, sigu söötma, kui nägi

neid. „Huss e hitta fere fälk?“ (Kes need on) ütles ta. Need olid tervitanud, kuid ei öelnud rohkem midagi. Kloo oli vaiksem, Danell jutukam... „Oi, oi, oi“, oli Danell öelnud, „skoa fagor sälaskinnskua sãm ni håva“ (kui kaunid hülgenahksed kingad teil on). Ema ütles: ”te e goor å blautor te gå me”. (Need on head ja pehmed käia.) Siis küsis

ema: ”Hank from ära ni?” (kust olete?) ”Vi ära fråm Sverige”, oli Danell öelnud. ”Fråm Sverige”, oli ema öelnud. ”Så språk ni våra svensk så rajt.” (Siis räägite te meie rootsi keelt õigesti) ”Oj, oj, ja språkar era svensk tole samod som vår ai svensk” ütles Danell, (ma räägin teie rootsi keelt samamoodi kui meie enda rootsi keelt) ”ja ha

vare maira här uti Rikol velde en ja ha vare haim i Sverige”, (ma olen siin Riguldis kauem olnud kui Rootsisis). See oli 1932, viimane kord (Osmussaarel). Esimest korda oli see 1902, siis oli pastor nimega Girgenson, ta oli läti päritolu. See ei olnud ”gamol-Girgenson”, see ei olnud Wilhelm.

Osmussaarlased 1926. aastal koolimajas raadiot kuulamas. Koolis asuva raadioaparaadi oli Osmussaarele Soome professori Georg von Wendti ettepanekul kinkinud Stockholmi firma AB Baltic. Osmussaarlased kogunesid koolimajja ja kuulasid valjuhääldaja lehtrist uudiseid ja jumalasõna. Pildil kuulatakse Stockholmist edastatavat jumalateenistust. Esireas vasakult: Andreas Erkas (s. 1865), „Kapten“ Andreas Stavas (s. 1867), Julius Brus (s. 1891), „Prästn“ Johannes Stavas (s. 1863), tagareas vasakult: Voldemar Erkas (s. 1898), Maria Erkas (Brus) (s. 1893). Foto: Eesti Rahva Muuseum

Hans Pöhls medalj

Varje år delar Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning ut en förtjänstmedalj till minst två personer som har arbetat för att föra ut estlandssvenskarnas kultur och bidragit till att det estlandssvenska arvet har synliggjorts för den bredare publiken.

Första medaljen gick till biskop Tiit Salumäe för hans stora intresse för den estlandssvenska saken. Han har deltagit vid många av våra evenemang både de som arrangerats av Kulturförvaltningen och de som arrangerats av hembygdsföreningarna. För det fick han i juni mottaga Hans Pöhls medalj och stora tack från Kulturförvaltningen.

Priset delades ut av ordförande för Estlandssvenskarnas Kulturförvaltnings stiftelse, Elna Siimberg, vid ett arrangemang på Aibolands museum.

Den andra medaljen fick Aibolands museum själva motta. Delar av museifamiljen var närvarande och fick ta emot detta hederspris som de mycket väl förtjänade. Vi vet alla hur mycket Aibolands museum betyder för estlandssvenskarna. De gör ett fantastiskt arbete med att informera om och föra ut den estlandssvenska kulturen!

Stora gratulationer till båda kulturbärarna och stort tack för allt arbete ni gör!

Biskop Tiit Salumäe har mottagit sin utmärkelse ”Årets Kulturbärare”.

Foto: Ingegerd Lindström

Fiolläger och magdalenadagsfirande på Runö sommaren 2023

Eva Lorentz

20–23 juli hölls fiolläger på Runö för tionde året i rad.

Musikalisk ledare var som alltid Karoliina Kreintaal tillsammans med Lee Taul och Sänni Noormets. Kairi Leivo var projektledare, hon organiserade övernattnings- och måltider för deltagarna. Det var gästartister från en rad olika länder som deltog och ledde workshops.

På fredagseftermiddagen var det dansundervisning i kulturbyggnaden nära hamnen, man lärde ut gamla runödanser, och efter det följde festivalöppning med musik och lyriska ballader från olika länder.

På fredagskvällen var det en minnesgudstjänst i den gamla träkyrkan och efter denna placerades det ut ljus på många gravar.

Under veckan pågick också en kurs i att spinna ull till garn. Deltagarna fick tillfälle att få sina spinnrockar reparerade. Runö har en egen fårras, vars ull är mycket fin.

Lördagsmorgonen upptogs av ett seminarium om musik från Runö.

Klockan tolv var det högmässa i S:ta Magdalena kyrka, som den dagen firade 111 år.

Vi var en kör på tio personer som sjöng svenska sommarsånger i flera stämmor. Psalmerna var valda så att de går att sjunga på både estniska och svenska, och bibelläsningen var på båda språken. Prästen var Andrus Mõttus och organisten var Arno Humal.

Både i kören och i församlingen syntes runödräkter.

Efter gudstjänsten bjöds det på lunch med klimpsoppa i Antsugårdens sommarkök.

I samband med denna höll Külli Uustal ett seminarium där hon visade upp kläder från Runö och berättade hur män och kvinnor klädde sig på den gamla tiden. Hon klädde upp en kvinna och en man, deltagare i fiollägret, i äkta runödräkter.

Man hade även ordnat en fin utställning i Korsgården där man visade hur det kunde se ut i ett hus under svensktiden. Man spelade också musik av Peter Rooslaid, en av Runös gamla spelmän. På väggarna fanns fotografier av honom och andra spelmän; Elias Schönberg, Henrik Bens och Junne Öman.

I Korsgården visades även Mark Soosaars film om säljakt.

På eftermiddagen erbjöds visning av kyrkorna och museet med Marika Reintam och Ruth Kesipaik. Man kunde även gå på guidad naturvandring med Jaak-Albert Metsoja.

Kvällen ägnades åt konsert med fransk-ungersk musik och man öppnade en tillfällig servering på Kunsudden (öns norra udde varifrån man kan se en mycket vacker solnedgång). Meelis Peet berättade om sina erfarenheter av sälar.

På kvällen uppträdde Smilers, ett estniskt rockband på den öppna scenen vid skolan.

Kören på läktaren

Foto: Reidar Österman

Spinntalko

Foto: Triinu Lamp

Ännu senare på kvällen kunde man lyssna på Candango Trio, en estnisk-brasiliansk grupp, och dansa vid Kordon, den gamla fyrvaktarbostaden.

Söndagen började med gudstjänst och efter denna konsert i träkyrkan med musiker från Grekland och Spanien. På eftermiddagen var det slutkonsert med fiollägers alla 40 deltagare i kulturbyggnaden. Det spelades traditionella melodier från Runö, och även musik som de gästade artisterna haft med sig från sina hemländer.

Sent på eftermiddagen åkte lägerdeltagarna vidare till fastlandet för att vara med i en folkmusikfestival i Viljandi.

Alla ser fram emot nästa års fiolläger!

Konsert i kulturbyggnaden med samtliga deltagare

Foto: Kristiina Rajaleid

Reparation av Runös nya kyrka, byggd 1912

Stenkyrkans torn var åter under renovering. Kyrkorådet hade ansökt om bidrag för att reparera stenkyrkans torn igen. Som alla byggnader på Runö är kyrkan angripen av olika sorters husbock, så bärande element måste ständigt förstärkas.

Sommaren 2011 ordnades en workshop på Runö. Projektansvarig var Kalle Pilt, sakkunnig i träkonstruktioner. Projektet hette FaBBI (Fungi and Beetles in Buildings of Islands of the Baltic Sea), och ingick i ”Central Baltic Programme 2007–2013”, ett övergripande arbete i hela Baltikum. Specialister från sex europeiska länder undersökte de båda kyrkorna och Korsgården. Rapporterna bekräftade fynd från tidigare undersökningar; det fanns stora angrepp av skadeinsekter, och att situationen var allvarlig. Man måste byta ut eller förstärka de förstörda balkarna i nya kyrkans torn. På många ställen i hela kyrkan fanns skador som målats över, och som inte var synliga. Den stora reparationen gjordes för 11 år sedan. Estlands kulturministerium och riksantikvarieämbete var engagerade, man fick EU-bidrag för att kunna genomföra projektet. Konung Gustav VI Adolfs fond för svensk kultur bidrog med 100 000 SEK för detta ändamål.

Våren 2022 kunde man se att tornspiran, bestående av ett guldägg och ett guld kors, på stenkyrkan märkbart hade börjat luta. I augusti besökte en erfaren ingenjör, Ain Pihl, på församlingens begäran och i samarbete med Riksantikvarieämbetet Runö för att se hur illa det var. Man såg stora skador av olika sorters husbock i tornets konstruktion. Man kunde dock inte se hela skadeläget vid inspektionen då konstruktionen begränsar synfältet, man kunde inte helt fastställa skadornas omfattning. Riksantikvarieämbetet rekommenderade att en handlingsplan skulle upprättas vid öppningen av tornet under renoveringsarbetena, eftersom det var först då som

skadans omfattning och de verkliga orsakerna blev klarlagda.

Ett besiktningsprotokoll utarbetades och en ekonomisk kalkyl upprättades. Kostnaden för hela projektet skulle uppgå till cirka 270 000 euro. På grund av det stora beloppet delades arbetet upp i två etapper. Kyrkorådet lämnade in ansökningar för finansiering av renoveringsarbeten i samråd med Riksantikvarieämbetets byggråd. Församlingen ansökte om 100 000 euro från Riksantikvarieämbetets fond för första etappen. Runös församling kunde själv lägga drygt 18 000 euro.

Renoveringsarbetet utfördes av Scandec Ehitus OÜ. Man började arbetet med att öppna tornet så att skadorna kunde identifieras. Partiellt byttes träkonstruktionerna ut. Sedan förstärktes balkarna i den övre delen och tätning utfördes. Man gjorde mätningar inför detaljritningar.

Inför etapp två lämnade församlingen in en ny begäran på 100 000 euro till Riksantikvarieämbetet. Totalsumman för den etappen är drygt 142 000 euro. En stor summa måste församlingen således själv lägga på egenfinansiering. Kyrkan har inga statliga bidrag, utan all verksamhet finansieras via kollekt, frivilliga bidrag och donationer samt inträde till kyrkorna i samband med de guidade visningarna. Man räknar med att få en del ekonomiskt stöd, men det verkar ändå vara ungefär 23 000 euro som saknas för att arbetet ska kunna slutföras. Man har lämnat in en ansökan till fonden Gustav-Adolf-Werk (GAW) i Tyskland för att hitta medel för att fylla den saknade delen av egenbetalningen, men ännu har det inte inkommit något svar på denna förfråga. Det kommer dock fortfarande att saknas några medel så församlingen tar gärna

emot donationer för renoveringen av tornet.

Arbetet i etapp två är planerat till sommaren 2024. Förutom att de oumbärliga byggnadsställningarna åter måste komma på plats behöver man göra nya ritningar och arbetsbeskrivningar. Man ska täcka toppen av tornet med ett zinkplåtstak och installera takluckor. Balkarna i mellantaken och klockbalkarna måste bytas, trappans ledstänger delvis bytas. Kyrkklocksluckorna måste göras öppningsbara. Man behöver också bygga ett nytt åskskydd för tornet, samt renovera tornspirans gyllene detaljer. En viktig avslutning på arbetet är att behandla kyrkans träkonstruktioner mot husbock.

Den gamla kyrkan byggdes 1644 och är troligen den äldsta bevarade träbyggnaden i hela Baltikum. Den har också fått reparationer, men var inte så skadad som stenkyrkan. Den har stått i så många år på grund av att den enligt

traditionen är behandlad med en blandning av tjära och sältran. Förra sommaren tjärades taket igen av Runös ungdomar som då fick tjäna en extra slant under sommarlovet. Vid något tillfälle behövde taket till sakristian repareras.

I Korsgården (Runös enda bevarade långhus) fanns för 12 år sedan både skadeinsekter och mögelangrepp. Det berodde på att taket varit otätt i flera år. Regnvatten rann nedför taket och främjade växtlighet nära huset vilket ledde till en fuktig miljö. 2012 övergick ansvaret för Korsgården till Aibolands museum i Hapsal. Ülo Kalm, museets chef och även ordförande i Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning har under åren lyckats samla stora summor till reparation av gården. Han har ordnat talko på gården många gånger. Nu har Korsgården blivit ordentligt upprustad och fått vasstak. Många evenemang sker på gården, ofta är det konstutställning där.

Runö S:ta Magdalena församling tar gärna emot donationer.

Om du är intresserad av att stödja arbetet kan bidrag sättas in på kontot i estniska Swedbank: EE562200221081302988

I meddelandefältet skrives: Ruhnu uue kiriku torni renoveerimine. (Renovering av Runö nya kyrkas torn)

*Runö stenkyrka när den byggdes. Några byggnadsarbetare och en stege rest mot väggen.
Foto: Theodor Jasner*

*De båda kyrkorna
Foto: Eva Lorentz*

Några av körsångarna och gudstjänstdeltagarna utanför stenkyrkan

Foto: Reidar Österman

Ruhnu viiulilaager ja magdaleenapäeva tähistamine 2023

Eva Lorentz

20.–23. juulil peeti Ruhnus juba kümnendat korda järjest viiulilaagrit. Selle muusikaline juht oli, nagu ikka, Karoliina Kreintaal koos Lee Tauli ja Sänni Noormetsaga. Laagri projektijuht oli Kairi Leivo, kes korraldas osavõtjate majutust ja toitlustamist. Laagris osales ja töötubasid juhendas külalisartiste mitmest eri riigist.

Reede pärastlõunal õpetati sadama lähedal Kultuuriaidas vanu Ruhnu tantse, sellele järgnes festivali avamine eri maade muusika ja lüüriliste ballaadide saatel. Reede õhtul toimus vanas puukirikus mälestusjumalateenistus, mille järel asetati haudadele küünlad.

Nädala sees toimus ka villaketramise kursus. Sellest osavõtjatel oli võimalus parandada oma vokke. Ruhnus on oma, väga peene villaga lambatõug.

Laupäeva hommikul sai kuulata Ruhnu muusika alast seminari.

Kell 12 toimus jumalateenistus Püha Magdaleena kirikus, mille ehitamisest täitus tänavu 111 aastat.

Laulsime kümneliikmelises kooris mitmehäälsed Rootsi suvelaule. Laulud olid valitud nii, et neid sai laulda nii eesti kui rootsi keeles, ja piiblit loeti mõlemas keeles. Õpetaja oli Andrus Mõttus ja organist Arno Humal.

Nii koori kui koguduse liikmete seas oli näha Ruhnu rõivaid.

Pärast jumalateenistust pakuti Antsu talu suveköögis klimbisuppi.

Lõunasöögi ajal pidas Külli Uustal seminari, millel näitas Ruhnu rõivaid ning kirjeldas meeste ja naiste omaaegseid riietumistavasid, riietades ühe naise ja ühe mehe (viiulilaagrist osavõtja) ehtsasse Ruhnu rahvariidesse.

Korsi talus oli korraldatud kena näitus rootslaste aegse elumaja sisustusest. Mängiti ka Ruhnu vana pillimehe Peeter Rooslaiu muusi-

kat. Seintel olid tema ja teiste pillimeeste – Elias Schönbergi, Henrik Benase ja Junne Ömani pildid.

Korsi talus näidati ka Mark Soosaare filmi hülgejahist.

Pärastlõunal tutvustasid Marika Reintam ja Ruth Keskpai Ruhnu kirikuid ja muuseumi. Osaleda võis ka Jaak-Albert Metsoja juhitud loodusretkel.

Õhtu pühendati Prantsuse-Ungari muusika kontserdile ja Kuunsi neemel (saare põhjatipus, kus võib vaadata kaunist päikeseloojangut) avati *pop-up*-restoran. Meelis Peet jagas oma kogemusi hüljestega.

Õhtul esines kooli kõrval laululaval Smilers. Pärast seda sai Kordoni (vana majakavahi maja) juures kuulata Eesti-Brasiilia ansambli Candango Trio ja lüüa tantsu.

Pühapäev algas jumalateenistusega ja seejärel toimus puukirikus kontsert Kreeka ja Hispaania muusikute osavõtul. Pärastlõunal oli kultuurimajas viiulilaagri lõppkontsert, millel osalesid kõik 40 laagrist osavõtjat. Mängiti Ruhnu traditsioonilisi viise ja ka muusikat, mille külalisartistid olid oma kodumaalt kaasa toonud.

Pärastlõunal sõitsid laagrilised edasi mandrile, Viljandi folgile.

Ootame põnevusega järgmise aasta laagrit!

Kiriku torni renoveerimine
Foto: Eva Lorentz

1912. aastal ehitatud uue Ruhnu kiriku remonditööd

Kivikiriku torni remonditakse taas. Kirikunõukogu oli taotlenud toetust kivikiriku torni uueks remondiks. Nagu kõik Ruhnu hooned, kannatab ka kirik majasikkude rünnakute all, mistõttu selle kandekonstruktsioone tuleb pidevalt tugevdada.

2011. aasta suvel korraldati Ruhnus töötuba. Projektjuhiks oli puitkonstruktsioonide spetsialist Kalle Pilt. Projekt nimega FaBBI (*Fungi and Beetles in Buildings of Islands of the Baltic Sea*) kuulus kogu Baltikumi hõlmavasse koostööprogrammi „Central Baltic Programme 2007–2013”. Kuue Euroopa riigi spetsialistid uurisid mõlemat kirikut ja Korsi talu. Tulemused kinnitasid varasematel uuringutel tuvastatud: putukakahjustusi oli palju ja olukord oli tõsine. Uue kiriku tornis tuli kahjustatud talad välja vahetada või tugevdada. Siin-seal kirikus oli ülevärvitud ja varjatud kahjustusi. 11 aastat tagasi teostati suur remont. Töösse olid kaasatud Eesti kultuuriministeerium ja Muinsuskaitseamet, projekti läbiviimist toetas Euroopa Liit. 100 000 Rootsi krooniga toetas projekti Kuningas Gustav VI Adolphi Rootsi kultuurifond.

2022. aasta kevadeks oli kivikiriku tornitipp koos kuldse muna ja ristiga hakanud silmnähtavalt viltu vajuma. Augustis käis Ruhnus koguduse kutsel ja koostöös muinsuskaitseametiga olukorda hindamas kogenud ehitusinsener Ain Pihl. Torni konstruktsioonis avastati suuri majasikkukahjustusi. Vaatevälja piiravate konstruktsioo-

nielementide tõttu polnud kõik kahjustused ülevaatuse ajal nähtavad ja kahjustuste ulatust täielikult hinnata polnud võimalik. Kuna kahjustuste ulatus ja tegelikud põhjused on võimalik kindlaks teha alles pärast torni avamist, soovitas Muinsuskaitseamet koostada avamise käigus tegevuskava.

Koostati ülevaatusprotokoll ja majanduslik kalkulatsioon. Kogu projekti maksumuseks hinnati umbes 270 000 eurot. Summa suuruse tõttu jagati töö kahte etappi. Koostöös Muinsuskaitseameti ehitusnõunikuga esitas kirikunõukogu taotlused remonditööde rahastamiseks. Kogudus taotles esimeseks etapiks muinsuskaitseametist 100 000 eurot. Ruhnu koguduse omaosalus oli umbes 18 000 eurot.

Remonditööd teostas Scandec Ehitus OÜ. Tööd algasid torni avamise ja kahjustuste tuvastamisega. Puitkonstruktsioonid vahetati osaliselt välja. Seejärel tugevdati ülemise osa talasid ja teostati tihendustööd. Enne detailsete jooniste koostamist teostati mõõtmised.

Teise etapi eel esitas kogudus muinsuskaitseametile uue 100 000 eurose taotluse. Selle etapi kogusumma on umbes 142 000 eurot. Seega tuleb kogudusel omaosaluseks välja panna suur summa. Kirikul puudub riigitoetus, koguduse tegevust rahastatakse korjandustest, vabatahtlikest toetustest ja annetustest ning ekskursioonide tasust. Üksjagu loodetakse saada majanduslikku toetust, tööde lõpetamiseks paistab siiski puudu olevat umbes 23 000 eurot. Omafinantseeringust puuduva osa täitmiseks on esitatud taotlus Gustav-Adolf-Werk (GAW) fondi Saksamaal. Vastust pole veel tulnud. Vahendeid jääb siiski puudu, mistõttu kogudus ootab torni remondiks annetusi.

Teise etapi tööd on planeeritud 2024. aasta suveks. Lisaks möödapääsmatule ehitustellingute paigaldamisele tuleb koostada uued joonised ja töökirjeldused. Torni tipp kaetakse tsinkplekk-katusega ja paigaldatakse katuseeluigid. Vahelagede ja kella talad vahetatakse täielikult, trepi käsipuud osaliselt. Kellade luugid muudetakse avatavaks. Tornile paigaldatakse ka uus piksekaitse ning renoveeritakse tornitipu kullatud detailid. Töö tähtsaks osaks on kiriku puitkonstruktsioonide töötlemine majasikkude vastu.

Vana kirik ehitati 1644. aastal ja tõenäoliselt on tegemist Baltikumi vanima säilinud puitehitisega. Seda on samuti remonditud, kivikirikuga võrreldes on aga kahjustused väiksemad. Pikaajalise püsimise põhjuseks on see, et traditsiooniliselt on kirikut töödeldud tõrva ja hülgerasva seguga. Eelmisel suvel tõrvasid Ruhnu noored katuse uuesti üle ja teenisid sellega suvevaheajal lisaraha. Mingil hetkel tuleb parandada käärkambri katus.

Korsi talus (Ruhnu ainsas säilinud pikkmajas) oli 12 aastat tagasi nii putukakahjustusi kui hallitust. Põhjuseks oli aastatepikkune katuse lekkimine. Vihmavesi valgus mööda katust otse alla ja soodustas taimestiku kasvamist maja läheduses, mis muutis keskkonna niiskeks. 2012. aastal läks Korsi talu Rannarootsi muuseumi haldusalasse. Muuseumi direktor ja ühtlasi Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse esimees Ülo Kalm on suutnud aastate jooksul hankida talu remondiks suuri summasid ja korraldanud arvukalt talguid. Nüüd on Korsi talu korralikult korda tehtud ja saanud endale rookatus. Talus toimub palju üritusi, sageli on üleval mõni kunstinäitus.

Ronjas upplevelse av fiollägret

Eva Lorentz

Ronja Rajaleid är nästan 12 år, hon var den yngsta som deltog i hela fiollägret och även följde med till musikfestivalen i Viljandi.

”Ronja maja” (Ronjas hus) är ett hus för uthyrning som funnits långt innan familjen för första gången kom till Runö. Familjen har hyrt detta hus några veckor varje sommar i hela Ronjas liv. Man kan tro att det är byggt för henne!

Ronja är en musikalisk flicka, hon går i Adolf Fredriks musik-

skola i Stockholm, sjunger i Stockholms estniska barnkör och spelar fiol sedan fyra år.

Hon tyckte att det var mycket roligt att vara med på lägret. Alla var vänliga, hjälpsamma och trevliga. Då Ronja talar både estniska och svenska samt har läst engelska i skolan var det väldigt lätt att hitta flera nya vänner bland de andra barnen som deltog.

Man fick lära sig många nya låtar och melodier, det var väldigt

varierande musik som spelades. Det var bra att det var många olika instrument i orkestern och inte bara fioler.

Ronja deltog också i andra aktiviteter, bland annat naturvandringen och rundtur på ön där man fick sitta på ett bilflak.

Det enda negativa med lägret var att det fanns så mycket mygg!

Ronja Foto: Kristiina Rajaleid

Kontsert restoranis Yljes
Foto: Annika Vihmann

Ronja muljed viiulilaagrist

Peagi 12-aastaseks saav Ronja Rajaleid oli viiulilaagri noorim osavõtja, kes osales koos laagri-
listega ka Viljandi folgifestivalil.

Ronja maja nime kandev puhkemaja eksisteeris juba ammu enne seda, kui tema perekond Ruhnus käima hakkas. Kogu Ronja elu on nad suviti mõne nädala just selles majas viibinud. Võiks arvata, et see ongi tema jaoks ehitatud!

Ronja on musikaalne tüdruk, ta käib Stockholmi Adolf Fredriku

muusikakoolis, laulab Stockholmi Eesti lastekooris ja mängib viiulit juba neljandast eluaastast alates.

Laagris osalemine oli tema arvates väga vahva. Kõik olid sõbralikud, abivalmid ja toredad. Kuna Ronja oskab nii eesti kui rootsi keelt ja on koolis õppinud inglise keelt, käis teiste laagrilaste seast uute sõprade leidmine väga lihtsalt.

Laagris õpiti palju uusi lugusid ja mängiti väga mitmepalgelist muusikat. Hea oli see, et orkestris

oli palju erinevaid instrumente, mitte ainult viiulid.

Ronja osales ka teistes ettevõtmistes, sealhulgas loodusmatkal ja ekskursioonil, kus tuli istuda autokastis.

Ainus paha asi oli see, et sääski oli palju!

Korkis byfest

Gun Pella

I år var det tredje året i rad som Korkis byalag anordnade en byfest nära Korkis hamn. Byalaget har fått tillstånd av kommunen att använda en strandtomt under tio år, väster om hamnen. Den är högt belägen och vid stranden finns nu en brygga, en grill- och matplats. Allt har byalaget åstadkommit med frivilliga insatser. Tomten är döpt till Supelranna som betyder badstrand.

Kurkse külaselts/Korkis byförening bildades 2020 av korkisbor i Estland och har idag 51 medlemmar. 1934 bodde 150 svenskar och 61 ester i byn. De flesta lämnade sina hem 1943/44 för en ny framtid i Sverige. När Estland återfick sin självständighet 1991 och återlämningsprocessen av mark påbörjades, hindrades den i Korkis p.g.a. att stora arealer var utarrenderade och kunde inte sökas. Många blev missmodiga och gav upp sin dröm om att återfå sina förfäders/förmyndars mark. Byn som dessutom ligger nära Paldiski blev efter kriget russifierad. Idag har byn befolkats av unga ester som köpt mark och byggt sommarstugor. En ny anda har infunnit sig.

Syftet med föreningen är bl.a. att återskapa bylivet och gemenskapen mellan de boende. Bevara byns natur och kulturminnen och företräda medlemmarnas intressen. Forska i bygdens historia är också inskrivet i stadgarna. Genom byfesterna vill man stärka gemenskapen mellan korkisborna, bl.a. genom att visa upp sina lokala produkter som hantverk, honung, sylt, fisk och olika drycker som är till försäljning. Man kan också uppträda med sång, musik och dans och föredrag.

Innan årets byfest började kunde man besöka Madise kyrka (Sankt Matthias kyrka) för gudstjänst, som var på både estniska och svenska. Initiativtagare till den var SOV Estland och Kulturförvaltningen. När vi kom till Supelranna möttes vi av många marknadsstånd med vitt skilda produkter. Flera stånd fanns med bokförsäljning av både estnisk och svensk litteratur. Aibolands Museum visade Aibotapetens estniska del. SOV:s minnestavlor på de svenskar som mobiliserades och deporterades och som aldrig återkom, visades.

Tyvär är tavlorna inte kompletta då många fotografier saknas. Vi får hoppas att de kompletteras till nästa år som är ett minnesår, 80 år sedan flykten. SOV visade även roll-ups om Anu Engblom från Vippal och godsherrn von Knorring, även han från Vippal. Dankören Kadri underhöll oss med en repertoar på både estniska och svenska. Ürgleigarid i rågödräkter framförde några danser ifrån Rågöarna och flera estniska folkdanser. Festen var välbesökt, ingen behövde gå varken hungrig eller törstig därifrån.

Året innan hade undertecknad ett bokstånd med flera titlar som behandlar den estlandssvenska historien. Försäljningen var god, där Arnold Lindgrens bok "Rågösvenskarnas 600 år" på estniska snabbt såldes slut. Korkisbon Valter Pella född 1931, känd för sitt arbete med röjningen av bomber på Stora Rågö 1995, höll ett mycket uppskattat tal på estniska om sin uppväxt i Korkis. En äldre estnisk kvinna berättade om hur hon blev placerad i Korkis by 1944, som var helt tömd på folk. Mycket intressant att lyssna till. För oss som har byggt en stuga på min pappas mark Matsas Galstuvi/Matso Vanatoa i Korkis blev det en mycket minnesvärd dag, då vi blev bekanta med nya korkisbor. Det verkar som om Korkis har en ljusnade framtid. Och att man återigen knyter banden med Vippal och Rågöarna.

Valter Pella visar upp några gamla bilder för Nils Sjölund.

Dankören Kadri underhöll i tältet.

Foto: Gun Pella

Kurkse külapidu

Gun Pella

Kurkse külaselts korraldas tänavu juba kolmandat korda järjest Kurkse sadama lähedal külapeo. Vald oli andnud 10 aastaks kogukonna kasutusse sadamast läänes asuva rannaala. See asub kõrgel kohal ja rannas on nüüd paadisild, lõkkepats ja piknikukoht, mis on rajatud kogukonna vabatahtlike abiga. Kinnistu kannab Supelranna nime.

Kurkse külaseltsi löid 2020. aastal Eestis elavad kurkselased. Praegu kuulub sellesse 51 liiget. 1934. aastal elas külas 150 rootslast ja 61 eestlast. Enamik neist lahkus 1943.–44. aastal Rootsi uut tulevikku otsima. Eesti taasiseseisvumisel 1991 ja maareformi alguses olid suured Kurkse alad välja renditud ega kuulunud tagastamisele. See takistas reformi läbiviimist. Paljud löid käega ja loobusid esivanemate maa tagasivõtmise plaanist. Pealegi oli Paldiski lähedal asuv küla sõja järel venestunud. Täna elavad külas noored eestlased, kes on ostnud sinna maa ja ehitanud suvilad. Külas on tekkinud uus vaimsus.

Foto: Ingegerd Lindström

Ühingu eesmärgiks on muuhulgas taastada külaelu ja kogukondlik elulaad, kaitsta küla loodust ja kultuurimälestisi ning esindada oma liikmete huve. Põhikirja on kantud ka kohaajaloo uurimine. Külapidudega püütakse tugevdada kurkselaste kogukonnatunnet, neil tutvustatakse kohalikke tooteid nagu käsitöö, mesi, moos, kala ja mitmesugused joogid, lauldakse, musitseeritakse, tantsitakse ja peetakse ettekandeid.

Enne tänavuse külapeo algust toimus Harju-Madise kirikus eesti- ja rootsikeelne jumalateenistus, seda SOV Eesti ja Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse eestvõttel. Supelrannas ootasid meid ees müügi- letid mitmesuguste toodetega. Mitmel letil müüdi nii eesti- kui rootsikeelset kirjandust. Rannarootsi muuseum tutvustas Rannavaiba eestikeelset versiooni. SOV oli välja pannud mobiliseeritud ja küüditatud rootslaste mälestusstendid. Kahjuks pole stendid täielikud, palju fotosid on puudu. Loodame

Foto: Anni Raagmaa

neid täiendada järgmiseks aastaks, mis on mälestusaasta (80 aastat põgenemisest). SOV Eesti näitas ka Vihterpalust pärit Anu Engblomi ja mõisnik von Knorringit tutvustavaid roll-up-stende. Eesti- ja rootsikeelse repertuaariga lahutas meelt naiskoor Kadri. Pakri rõivastes Ürgleigarid esitasid mõned Pakri tantsud ja mitu Eesti rahvatantsu. Pidul oli menukas, näljase või janusena ei pidanud sealt lahkuma keegi.

Aasta varem oli allakirjutanu müütnud oma raamatuletis rannarootsi ajaloo teemalisi raamatuid. Müük läks hästi, Arnold Lindgreni raamat „Pakrirootslaste 600 aastat“ müüdi kiiresti läbi. Kurkselane Valter Pella (s. 1931), kes sai 1995. aastal tuntuks pommide demineerimisega Suur-Pakril, kõneles oma lapsepõlve aegsest Kurksest. Üks vanem eesti naine jutustas, kuidas ta 1944. aastal inimtühja Kurkse külla paigutati. Oli väga huvitav kuulata. Meile, kes me olime ehitanud maja minu isa maale (Matso Vanatoale), oli see päev väga meeldejääv. Tutvusime uute kurkselastega. Tundub, et Kurkset ootab ees helge tulevik ning Vihterpalu ja Pakri saartega sõlmitakse taas sidemed.

Foto: Ingegerd Lindström

Viludast tuulest hoolimata oli Kurkse külapäeval palju rahvast. Esines rahvatantsurühm Ürgleigarid, Anu Raagmaa tutvustas Rannavaipa. Avatud olid müügi- letid.

Ormsö Hembygdsmuseum sommaren 2023

Tatjana Sääs

På den sista, lite kyliga lördagsmorgonen i maj sysslade en lång ”hårig” man med lapptröja med något bredvid logen på Ormsö hembygdsgård. Han hade med sig olika korgar, stenar och en påse full med ”grenskräp”. Ett av uteborden täcktes snabbt med olika redskap och vid de andra samlade han en intresserad skara. En deltagare var från Finland, han gör själv olika spännande saker av björkgrenar. Den glada och bohemiska instruktören för korg- och stendagarna är den välkände korgmästaren, ex-militären Margus Rebane. Skräp-påsen visade sig innehålla en härva av tall- och granrötter. Efter teoridelen gick man för att hämta mer rötter från skogen – förstås på ett sådant sätt att det inte skulle skada träden. Detta gjordes också förr i tiden, och denna färdighet har Margus lärt sig av sin farfar. Även i själva museet är de flesta korgarna gjorda av gran- eller tallrötter och enligt mästarens bedömning är de definitivt 100 år gamla. Hartsinnehållet bidrar till gott bevarande.

I början av juni kom Margus tillbaka och visade hur man tillverkar nya praktiska saker – korgar, muggar, brickor – snyggt och slitstarkt, av papperskräp. Stora tvättkorgar och till och med yogamattor kan göras på detta sätt. Den andra dagen ägnades åt hans tredje stora kärlek – stenhuggning. Ormsös stenar är idealiska för detta, och de som önskade kunde gå för att leta stenar och njuta av havet tillsammans på söndagsmorgonen. Mar-

*Nya stolar tillverkades på museet
Foto: Tarja Heikkilä*

gus har också besökt många andra länder med sina stenar och flätade saker, och en del har förknippat ordet ”Estland” (eng. *Estonia*) med ”sten” (eng. *stone*). Barnmorgonen blev alldeles fullsatt då ett stort antal barn kom tillsammans med sina föräldrar, varav de flesta medverkade.

Första veckan i juli kom ett antal besökare in på museet för att ta reda på vad det var som bankade här. Det visar sig att man hade tillverkat stolar här i fyra dagar redan. Gästen fick se både gamla gårdsstolar från Ormsö, som tagits med till stallet som exempel, samt nya stolar som redan börjat tillverkats. De är väldigt låga och det fanns ursprungligen ett hål istället för en botten. Halm- eller sävbottnar kommer att flätas separat, under överinseende av mästaren Meelis Kihulas. För tillfället var dock museets stall fullt med spån från bandknivarna, och stolarna gjordes enligt den gamla och långa vägen – utan elverktyg. Ingen hyvel användes heller. En vanlig kniv, en bandkniv, en yxa och en

handborr kommer väl till pass (det var många nya ord). Förr i tiden var folk förstås mycket skickligare på att använda dessa saker och arbetet gick snabbare.

Andra veckan i juli: museigården såg ibland ut som om någon jagat ett får, fått tag i några ulltovor och sedan hade fåren återigen slitit sig loss. Den här gången visade och förklarade Merike Sepp och Egon Sepp hur man gör garn själv. Det var ett sant nöje att spinna på en spinnrock med garnet som tillverkats i Sörves ullbruk, om man bara kunde hantera spinnrocken! Trevliga effektgarn, som fått sjuda i en ”häxkittel” med olika växter och betsar, fick nya färger. Samtidigt kunde man prova olika stickramar och maskiner för att sticka vantar och mössor. Ah ja, jag glömde att ulldagarna också började med träbearbetning, man gjorde en egen krattliknande vävstol som vikingarna gjort åt sig själva, som användes för att väva en fin ullmatta.

Som en del av hantverksprojektet "Levande Museum" hölls den här säsongen flera andra workshops och studiedagar på Hembygdsgården på Ormsö. Till exempel odlade vi även i år lin på gården och den 16 september kommer mästaren Margit Pensa för att gå igenom linbearbetning hos oss. Som en del av projektet fick museet även en linbråka och fem skäktnivar, så vi kan fortsätta hålla lindagar i framtiden. Planen är också att

odla fiberhampa och lära sig att bearbeta den.

Varje söndag kunde barn pyssla gratis som en del av projektet "Barnmorgon på hembygdsgården".

Med hjälp av ett projektbidrag fick museet även en del barnlekar, till exempel ett fiskespel.

Tack, Estlands Folkkulturcentrum, Estlands kulturkapital och Ormsö kommun, för ert stöd!

Margus Rebane visar olika stenar för barnen
Foto: Tatjana Sääs

Barnmorgonen lockade många barn med föräldrar

Foto: Tarja Heikkilä

Vormsi talumuuseum suvi 2023

Tatjana Sääs

Maikuu viimasel veidi jahedavõitu laupäevahommikul askeldas Vormsi Talumuuseumi reheeluse kõrval pikk „karvane” elava jutuga lapilise kampsuniga mees. Kaasas olid tal erinevad korvid, kivid, kotitais „risu”. Üks õuelaud kattus kiirelt erinevate tööriistadega, teiste juurde koguneb pikkamisi huviliste punt. Üks osaleja oli Soomest, teeb ka ise kaseokstest erinevaid põnevaid asju.

Rõõmsameelne ja boheemlaslik korvi- ja kivipäevade juhendaja on tuntud korvimeister, endine sõjaväelane Margus Rebane. Risukott osutus männi- ja kuusejuurte pundardeks. Juuri mindi peale teooriaosa metsast juurde hankima

– ikka nii, et sellest puudele kahju ei sünniks. Nii tehti ka endistel aegadel ja seda oskust on Margus oma vanaisalt õppinud. Muuseumis endaski on suurem osa korve just kuuse- või männijuurtest ning meistri hinnangu järgi kindlasti 100 aastat vanad. Vaigu sisaldus aitab hästi säilida.

Juuni alguses tuli Margus uuesti ja näitas, kuidas kodusest paberirämpsusust uusi praktilisi esemeid – korve, topse, aluseid – korralikke ja vastupidavaid – punuda. Sellisel viisil saab teha nii suuri pesukorve kui joogamattegi. Teine päev läks tema kolmandale suurele armastusele – kividele nikerdamisele. Vormsi kivid on selleks ideaalsed ja

soovijad saidki pühapäeva hommikul koos kive varumas ja merd nautimas käia. Margus on oma kivide ja punutistega käinud ka paljudes teistes riikides ning osad on seostanud sõna „Estonia” ja „stoune” (kivi inglise k). Eriti rahvarohkeks kujunes lastehommik, kuhu tuli hulk lapsi oma vanematega, kellest enamik kaasa löi.

Juuli esimesel nädalal astus muuseumisse sisse mitmeid külalastajaid, kes uurivad, et mida siin õige kopsitakse ühtevalu. Selgub, et juba neli päeva tehti siin toole. Külaline sai näha nii vanu Vormsi talutoole, mis olid eeskujuks talli toodud, kui ka juba valmima hakanud uusi toole. Need on väga

madalad ja põhja asemel oli esialgu auk. Põhust või kaislast punutud põhjasid on plaanis eraldi, meister Meelis Kihulase käe all, punuma tulla. Hetkel aga oli muuseumi tall paksult liimeistrite alt tulevaid laastukeksi täis ja toole tehti vanal ja pikal moel – ilma elektriliste tööriistadeta. Hõõvlitki ei kasutatud. Käepäraseks saab noa, liimeistri, kirve ja käsipuuri kasutus (uusi sõnu oli palju). Vanasti olid inimesed muidugi palju vilunud nende asjade kasutamisel ja tööd käisid kiiremini.

Juuli teine nädal: muuseumi õu nägi kohati välja nagu keegi oleks lammast taga ajanud, kohati mõnest villatutist kinni saanud ja siis oli lammast jälle lahti rabelenud. Merike Sepp ja Egon Sepp olid seekord seletamas ja näitamas, kuidas

ise lõnga teha. Sörve Villaveskis valmis tehtud heidest oli lausa lust vokiga lõnga kedrata, kui ainult vokiga sina peale sai! Mõnusad efektlõngad said endale varsti podisema löödud „nöiakatlas” erinevate taimede ja peitsidega uued värvid. Samal ajal sai proovida erinevaid kudumisraame ja kinda- ja mütside kudumise masinaid. Ah jaa, unustasin, et villapäevad algasid samuti puutööga – ise tehti endale viikingite eeskujul reha moodi teljed, millega punuti mõnus villane heidevaip.

Siilikese töötubade projekti „Elav muuseum” raames toimus sel hooajal Vormsi Talumuuseumis mitmeid teisi õpitube ja õpipäevi. Näiteks kasvasime ka sel aasta õuel lina ja 16. septembril tuleb meister Margit Pensa meiega lina

töötlemist läbi tegema. Muuseum sai projekti raames ka lõuguti ja 5 ropsimõõka, nii et linapäevi saame ka edaspidi teha. Plaanis on ka kiukanepit kasvatada ja töötlemata õppida.

Igal pühapäeval said lapsed tasuta meisterdada projekti „Talu- muuseumi lastehommikud” raames.

Projektitoetuse abiga sai muuseum ka mõned lastemängud, nagu näiteks kalapüüdismäng.

Toetasid: Eesti Rahvakultuuri Keskus, Eesti Kultuurkapital ja Vormsi vald.

Hans Pöhli medal

Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus jagab igal aastal teenetemedali vähemalt kahele rannarootsi kultuuritraditsioone tutvustavale või rannarootsi kultuuripärandit silmapaistvalt säilitanud ja arendanud isikule.

Tänavune esimene medal läks piiskop Tiit Salumäele panuse eest eestirootslaste tegevusse. Ta on osalenud paljudel meie, nii Kultuuriomavalitsuse kui kodukandiühingute korraldatud üritustel. Juunikuus omistas Kultuuriomavalitsus talle koos tänusõnadega Hans Pöhli medali.

Tunnustuse andis Rannarootsi muuseumis üle Eestirootslas-

te Kultuuriomavalitsuse Sihtasutuse esimees Elna Siimberg.

Teine medal annetati Rannarootsi muuseumile endale. Igati välja teenitud aumärgi võttis vastu kohalolnud muuseumipere esindus. Me kõik teame, kui tähtis on Rannarootsi muuseum eestirootslastele. Nad teevad eestirootsi kultuuri tutvustamisel suurepäraseid tööd!

Palju õnne kultuurikandjatele ja suur tänu senitehtu eest!

Rannarootsi muuseum võtab vastu 2023. aasta Hans Pöhli medali

Foto: Ingegerd Lindström

Vilivalla kyrkogårdsdag

Elna Siimberg

Den 6 augusti samlades vi i Vilivalla kyrkogårdskapell för att fira den tvåspråkiga kyrkogårdsdagen som redan blivit en tradition. Vi brukar sitta ute, men på grund av det regniga vädret samlades vi denna gång i kapellet. Lääne-Harju kommun lånade ut bänkar och några bord till oss. På så sätt lyckades vi inreda kapellet ändamålsenligt.

Gudstjänsten hölls av Patrik Göransson och Tõnis Kark, kyrkoherdar i Svenska S:t Mikaelsskyrkan, och Annika Laats, kyrkoherde i vår kyrka i Kors. Den kvinnliga gruppen KADRI underhöll med sång.

I kapellet presenterade Svenska Odlingens Vänner (SOV Estland) materialet om Anu Engblom och Vippals herrgårds ägare Knorrings liv och leverne, samt de nya affischerna om de estlandssvenskar som fick lida under andra världskriget. Man kunde köpa böcker om våra trakter; tidningen Estlandssvensk och informationen om Lääne-Harju kommun fanns gratis.

Efter gudstjänsten kunde man prata med vänner man inte träffar så ofta, över kaffe och bakverk och tända ljus på sina släktingars gravar på kyrkogården.

Idag har kapellets gamla klocka fått ett nytt rep. Vi hoppas, till nästa sommars kyrkogårdshögtid, att kapellet även har fått ett nytt golv (det gamla förstördes i en brand) och att familjen Knorrings gravstenar ska sättas tillbaka på plats.

Bilder: Till vänster: Damkören KADRI underhöll med sång. Till höger: Patrik Göransson var en av prästerna som höll i gudstjänsten.

Fotod:

*Vasakul: Naiskoor KADRI
Paremal: Patrik Göransson,
üks jumalateenistust pidanud
vaimulikest*

Foto: Kristina Koroljova

Vilivalla kalmistupäev

Elna Siimberg

6. augustil kogunesime Vilivalla kalmistu kabelisse, et pidada juba traditsiooniks saanud kakskeelset kalmistupäeva. Tavaliselt oleme istunud õues, aga vihmaste ilmade tõttu kogunesime seekord kabelisse. Lääne-Harju vald laenas meile pingid ja mõned lauad. Nii õnnestus meil kabel asjakohaselt sisustada.

Teenistust pidasid Rootsi-Mihkli kiriku õpetajad Patrik Göransson ja Tõnis Kark ning meie Risti kiriku õpetaja Annika Laats.

Laulmisega toetas naisansambel KADRI.

Rootsi Hariduse Selts pani tutvumiseks kabelisse Anu Engblomi ja Vihterpalu mõisahärra Knorringu elu ja tegemisi tutvustava materjali ning viimati valminud plakadid II Maailmasõjas kannatanud eestirootslaste kohta. Osta sai meie kandi raamatuid, ajakiri Eestirootslane ja Lääne-Harju valla tutvustus olid tasuta saadaval.

Peale teenistust sai kohvi ja saia kõrvale tuttavatega, keda muidu nii sageli ei kohta, juttu ajada ja kalmistul omaste haudadel küünlad süüdata.

Tänaseks on kabeli vana kell saanud uue nõöri. Loodame, et järgmise suve kalmistupühaks on kabel saanud ka uue põranda (vana hävis tulekahjus) ja Knorringute hauaplaadid jälle oma kohale tagasi pandud.

Hemvändarveckan 2023

Ingegerd Lindström

Lördag

Starten på årets Hemvändarvecka var en cafédag på Mickogården. Nuckö delkommun var intresserad av att på något sätt delta och två damer kom och lärde oss dansa gamla estlandssvenska/svenska danslekar. De lyckades locka med både gamla och unga och alla verkade ha en rolig stund. Det kom också ganska många gäster, som ville äta en god våffla med sylt och grädde, kaffe med bullar och mjuka kakor och dessutom bjöd vi på en fullmatad loppis! Hela dagen blev lyckad och ett stort tack till alla som ställde upp och hjälpte till!

Söndag

På söndagen var det så dags för den traditionella gudstjänsten i Rosleps kapell. Tiiu Tulvik, som alltid organiserar dessa gudstjänster åt oss, hade i år hittat en kör som var enastående. De hette Ansambel Eluallikas, vilket betyder Ansambel Livskällan. Den bestod av pappa, mamma och åtta barn (ungdomar) samt två utbytestudenter på besök. Helt otroliga röster och de bjöd på melodier på både estniska och engelska. Många gäster ansåg att detta var det bästa de hört i kapellet!

Efter gudstjänsten var det dags att dela ut årets Mats Ekman stipendium. Detta år gick stipendiet till just Tiiu Tulvik för hennes engagemang för Rickul/Nuckö Hembygdsförening och estlandssvenskarna.

Söndag kväll hade vi som vanligt hade vi bokat in oss på Roostas grillplats och vi var 65 personer som deltog i middagen. Det var en

Foto: Ingegerd Lindström

Lekar och tävlingar på den traditionella strandfesten.

buffé av goda rätter, både kött och fisk och goda sallader. En alldeles utsökt buffé. Alla var nöjda och mätta när de gick därifrån.

Måndag

Måndagen kom med sol och 94 personer samlades på Ölbäckstranden. Det var många lag som ställde upp, unga som gamla deltog. Det roliga med vår strandfest är att det kommer så många olika generationer för att delta i lekarna och tävlingarna. Det ger en gemenskap som ger besked om att estlandssvenskarnas närvaro i vårt område kommer att fortsätta även framöver.

Tisdag

Jag tror att jag kan säga att tisdagen var Hemvändarveckans höjdpunkt. Åtminstone om man ska tro alla deltagares entusiasm efter besöket hos Wolmar von Taube på Rickul herrgård, Hove. Han berättade med stor humor om sin familjs liv på herrgården och herrgårdens historia.

Det var en mycket uppskattad aktivitet och det kom cirka 60 personer till herrgården. Vi fick även komma in i huset som är ganska förfallet nu och har ett stort renoveringsbehov. Staten äger herrgården

och försöker nu sälja den, men trots ett relativt lågt pris har man inte lyckats ännu.

Onsdag

På onsdagen var det samma program som vanligt, tovning av ull, som vi gjort nu i många år. De tålmodiga lärarna, Anu och Ene, ledde oss genom proceduren att våttova och var ganska hårda med att det skulle bearbetas tillräckligt länge. Några gjorde karottunderlägg, några en nyckelpiga och några landskapsbilder. Anu's dotter Anni var med i år och hon fick oss alla att framstå som amatörer, vilket vi också är, med sin fina bild av en katt! En konstnärssjäl!

Att tova ull är mycket roligt men inte alls så lätt som man tror. Men trägen vinner, nu har vi gjort det i flera år så kanske vi får till det ordentligt snart. Ingen av oss glömmer när vi skulle göra en hatt! Bara minnet får oss att skratta. Kan sägas att det inte blev särskilt bra.

Torsdag

Text Lennart Ygstedt

Vandringen på torsdagen utgick från Spithamns udde och samlade 19 deltagare. Fågelskådaren An-

nika Forsten inledde med att berättat om sitt intresse för fåglar och uddens betydelse för flyttfåglarna, innan vandringen startade. Årets vandring gick längs havsstranden mot finska viken och när vi så vek av mot inlandet var det dags för paus och intag av medhavd matsäck. I år erbjöds två alternativa sträckor, 5 och 11 km. Deltagarna som var hemmahörande i Spithamn valde att vända om och följa havsstranden tillbaka till utgångsplatsen. Några valde att stanna efter 5 km och återvända med bil till Spithamn. Ett halvt dussin deltagare valde att fortsätta ytterligare 6 km och därefter färdas tillbaka

till startplatsen. Under vandringen fick vi också se minnesstenen efter de ester som agerade agenter för Sverige, men stupade vid en landstigning under ockupationen.

Fredag

På förmiddagen var ett besök inplanerat på Aibolands museum. Tyvärr var det inte så många som tog sig dit men vi som var där fick en trevlig förmiddag. Museet hade bullat upp med rökta flundror, jordgubbar och kaffe. Vädret var strålande och Ülo Kalm och Anu Raagmaa tog emot oss och såg till att vi hade en trevlig dag.

På kvällen var det så dags för en grillkväll på Mickogården. Kvällen startade med lite regn så vi dukade upp inne i Stallet där vi bjöd alla gäster på grillkorv, potatissallad och kaffe med dopp. Det kom mycket folk, cirka 60–65 personer så alla fick inte ens rum inomhus utan fick sitta ute i ett lätt duggregn. Men det avtog snart och kvällen avslutades med sol och uppehåll. Alla verkade trivas och en del passade på att fynda i loppisen när magen fått sitt.

Foto: Ingegerd Lindström

Bild till vänster: Vi bjöd på våfflor med sylt och grädde samt kaffe med kak på vår cafédag.

Bild till höger: Ett antal kreativa damer samlades på Mickogården för att tova ull.

Cafédag i Hapsal

Ingegerd Lindström

Under flera år har det varit en cafédag på olika gårdar i Nuckö. För första gången anordnades också en cafédag i Hapsal med omnejd. Man kunde besöka 57 olika ställen, både inne i Hapsal, men också i stadens omnejd. Ett av dessa ställen låg lite utanför Hapsal och där hade Kristel Engman ordnat en svensk cafédag, vilket naturligtvis triggade igång vår nyfikenhet. Vi var nio personer som tog oss till platsen för att se vad hon hittat på.

Hon hade också döpt sin dag till Solsidan efter den populära tv-serien i Sverige. Hon är en sann svenskvän och har bland annat arbetat på estniska ambassaden i

Stockholm under flera år, så därav hennes intresse för Sverige. Hon erbjöd svenska köttbullar med potatismos, köttbullssmörgås, sillsmörgås, varm korv med bröd och som kronan på dagen fanns det surströmming för den hågade. De ester som var där på besök smakade glatt på denna norrländska delikatess (?) men skam till sägandes var det ingen av oss svenskar som gjorde det. Allt gick annars i blått och gult, själv hade hon på sig en vit T-shirt med svenska flaggan på bröstet och flaggan som var hissad var naturligtvis den svenska!

Vad jag hörde så hade hon ca 250 gäster och det är ju en stor krets

som nu fick lära sig lite om svenska traditioner och matvanor. Vi tackar Kristel för en trevlig eftermiddag i hennes trädgård och för att hon med entusiasm visar upp en del av Sverige i Estland!

Här öppnas burken med surströmming och gästerna väntar på att få smaka.

Foto: Ingegerd Lindström

Tagasitulijate nädal 2023

Ingegerd Lindström

Laupäev

Tänavune Tagasitulijate nädal algas kohvikute päevaga Miku talus. Noarootsi osavald oli huvitatud kaasa löömast ja kaks kohale tulnud naisterahvast õpetasid meile vanu rannarootsi/rootsi tantse. Kaasa haarati nii vanu kui noori ja kõigil paistis olevat tore. Kohale tuli ka palju külalisi, kellele pakuti moosi ja vahukoorega vahvleid, kohvi saiakeste ja kookidega, lisaks toimus rikkaliku valikuga kirburturn! Päev õnnestus. Suur tänu kõikidele abilistele!

Pühapäev

Pühapäeval toimus Rooslepa kabelis traditsiooniline jumalateenistus. Tiiu Tulvik, kes on neid teenistusi alati korraldanud, oli seekord kohale kutsunud võrratu koori nimega Ansambel Eluallikas. Sellesse kuulusid ema, isa ja kaheksa last (noort) ning kaks külas olnud vahetusõpilast. Uskumatud hääled. Lauldi nii eesti kui inglise keeles. Paljude külaliste arvates oli see parim, mida kabelis kuuldud.

Pärast jumalateenistust anti üle tänavune Mats Ekmani stipendium. Seekord läks stipendium just Tiiu Tulvikule tema tegevuse eest meie ühingu ja eestirootslaste heaks.

Pühapäeva õhtuks olime, nagu ikka, broneerinud endale Roosta grillimiskoha. Õhtusöögil osales 65 inimest. Rootsi lauas sai valida maitsvaid roogi – liha, kala ja häid salateid. Suurepärase laud. Lahkudes olid kõik rahul.

Esmaspäev

Esmaspäev saabus koos päikese ja Elbiku randa kogunes 94 inimest. Osales palju võistkondi, noori ja vanu. Rannapeo juures on tore see, et mängudel ja võistlustel osaleb palju eri põlvkondi. See tekitab ühtsustunde, näidates, et eestirootslaste kohalolu meie piirkonnas jätkub ka edaspidi.

*Riguldi mõisa külastamine
Foto: Ingegerd Lindström*

Teisipäev

Teisipäev oli minu arvates Tagasitulijate nädala kõrgpunkt. Vähemalt vaadates osavõtjate entusiasmi pärast külaskäiku Riguldi mõisasse, Wolmar von Taube juurde. Wolmar rääkis humoorikalt oma perekonna elust mõisas ja mõisa ajaloost.

Külaskäik osutus vägagi populaarseks, mõisasse tuli umbes 60 inimest. Saime ka majja sisse astuda. See on praegu üpris lagunenud ja vajab hädasti renoveerimist. Mõis kuulub riigile ja on hetkel müügis, ent hoolimata suhteliselt madalast hinnast pole seda veel suudetud müüa.

Kolmapäev

Kolmapäeva täitis tavapärase programm – viltimine, mida oleme teinud palju aastaid. Kannatlikud juhendajad Anu ja Ene õpetasid meid märgviltima, rõhutades, et villa tuleb töödelda piisavalt kaua. Mõned valmistasid vaagnaaluseid, mõned lepatriinu ja mõned maastikupilte. Sel aastal osales viltimisel ka Anu tütar Anni, kes tekitas oma kauni kassipildiga meis kõigis amatööri tunde, mida me ka oleme! Tõeline kunstnikuhing!

Viltimine on väga tore, aga sugugi mitte nii lihtne, nagu arvatakse. Visadus viib siiski sihile. Nüüdseks oleme tegelenud viltimisega aastaid ja loodetavasti saame selle peagi selgeks. Kõigil on siiani meeles, kuidas me hakkasime kübarat tegema! Ainuüksi sellele mõeldes tuleb naer peale. Toona ei läinud just kõige paremini.

Neljapäev

Neljapäevane matk algas Põõsaspea neemelt ja sellele saabus 19 osavõtjat. Linnuvaatleja Annika Forsten jutustas hakatuseks oma huvist lindude vastu ja neeme tähtsusest rändlindudele. Matk kulges piki mereranda Soome lahe poole ja sisemaa poole põigates oli aeg kaasavõetud toidukotid söögipausiks lahti teha. Tänavu võis valida kahe marsruudi vahel – pikkusega 5 ja 11 km. Spithamis elavad osavõtjad otsustasid minna mööda mereranda alguspunkti tagasi. Mõned lõpetasid 5. kilomeetril ja

sõitsid Spithamisse tagasi autoga. Pool tosinat osavõtjat jätkasid veel 6 km. Nägime matka ajal ka mälestuskivi eestlastele, kes tegutsesid okupatsiooni ajal Rootsi agentidena, kuid langesid maaletulekul.

Reede

Ennelõunale oli planeeritud külaskäik Rannarootsi muuseumi. Kahjuks ei olnud tulijaid palju, kuid meid, kes me läksime, ootas

ees tore ennelõuna. Muuseum oli meie kostitamiseks valmis pannud suitsulesti, maasikaid ja kohvi. Ilm oli imeilus. Ülo Kalm ja Anu Raagmaa võtsid meid vastu ja hoolitsesid toreda päeva eest.

Õhtul toimus Miku talus grilliõhtu. See algas kerge vihmaga, mistõttu katsime laudad tallis, kus pakkusime külalistele vorstikesi,

kartulisalati ja kohvi saiakestega. Rahvast tuli palju, ligi 60–65 inimest. Kõik sisse ei mahtunudki ja pidid istuma väljas kerge uduvihma käes. Kuid see lakkas peagi ja õhtu lõpetati päikese ja selge ilmaga. Kõigile tundus meeldivat ja osa kasutas juhust ja tegi pärast kõhutäidet kirbuturul sisseoste.

Kokkuvõttes oli tore, paljude osavõtjatega nädal, mis on meile kui korraldajatele väga rõõmustav.

Rannarootsi muuseumi külastamine

Foto: Ingegerd Lindström

Õppisime vanu rootsi tantse

Haapsalu kohvikute päev

Ingegerd Lindström

Noarootsi taludes on aastaid peetud kohvikute päeva. Nüüd korraldati see esmakordselt ka Haapsalus. Külastada võis 57 eri kohta nii Haapsalu linnas kui selle lähikonnas. Üks neist asub Haapsalu lähedal ja seal oli Kristel Engman korraldanud Rootsi kohvikupäeva, mis kõditas loomulikult meie uudishimu. Läksime üheksakesi kohapeale vaatama.

Kristel oli populaarse Rootsi tv-sarja järgi pannud oma ürituse nimeks Solsidan. Ta on tõeline Rootsi sõber ja töötanud aastaid Stockholmi Eesti saatkonnas, sellest ka huvi Rootsi vastu. Ta pakkus rootsi lihapalle kartulimoosiga, lihapallivõileibu, heeringavõileibu,

kuumi vorstikesi ja päeva tipuks oli surströmming – neile, kes soovisid. Kohvikus olnud eestlased maitsestid seda Norrlandi delikatessi (?) rõõmuga, kuid rootslased – häbi tunnustada – hoidsid sellest kõrvale. Muidu kulges kõik sinikollaselt, Kristelil endal oli seljas valge T-särk, mille rinnal Rootsi lipp, ja

Rootsi lipp oli loomulikult heisatud ka õues.

Kuulsin, et tema juures käis ligi 250 külalist, seda on suur hulk, kes tutvusid nüüd Rootsi traditsioonide ja toidukombestikuga. Täname Kristelit toreda päerastlõuna ning võimaluse eest näha Eestis tükikest Rootsit!

Solsidani kohvikus ootasid külalisi Rootsi lipud

Foto: Ingegerd Lindström

”KIRIME” kom till Hapsal

Toivo Tomingas

”KIRIME” är en folkmusikgrupp från Syd-Estland, Törva, som besökte Hapsal och Läänemaa för andra gången i år i mitten av augusti. Ensemblen leds av rektorn för Törva musikskola, Thea Leitmaa, som tidigare har turnerat i Läänemaa tillsammans med Törva manskör.

Thea är en duktig dragspelare och hanterar Teppos bälg med liv och lust.

Förra året var vi också till Dagö, i år blev det fem konserter i Hapsal och på Oru äldreboende på tre dagar.

Musikgruppen spelade i drygt en och en halv timme på Aibolands museums innergård, när hemmacaféet ”Ukrainska smaker” hölls där. Symbiosen var så fruktbar att

de ukrainska tjejerna sålde allt de lagat av mat och dryck inom en timme, och musikerna fick så klart magen full av ”kosackgröt” också.

Efter den femte konserten blåste den storväxte basgitarristen Kalev på fingertopparna och konstaterade att de var röda som ett stoppljus. Men han sade det med ett stort leende och visade att bandet var nöjt med det som gjorts.

Vi pratade om framtiden och jag berättade om nästa sommars estlandssvenska sång- och dansfest. Musikernas ögon glittrade och när jag erbjöd dem att besöka Ormsö också, var det klart. Så det förväntas att vår sångfest kommer att kompletteras med minst sex-sju duktiga sångare och du kan höra

deras flitiga spelande på många andra ställen. En vecka senare mejlade jag dem den preliminära planen för Sångfesten.

P.S. I våras skickade jag låten ”Före guldbrylllopet” till musikgruppen som jag skrev redan för sju år sedan.

Nu överraskade musikgruppen min fru och mig när de spelade den låten för första gången på kaféet på tredje våningen i varuhuset i Hapsal. Vi tog emot hälsningen med tårar av tacksamhet. Thea Leitmaa sa att låten kommer att finnas kvar på repertoaren eftersom det är en långsam vals som lämpar sig för att spela och dansa till på många fler guldbrylllop och jubileer.

„KIRIME” käis Haapsalus

Toivo Tomingas

„KIRIME” on rahvapilliainsambel Mulgimaalt, Törvast, kes külastas tänavu augusti keskel Haapsalut ja Läänemaad juba teist korda. Ansambli juhendab Törva Muusikakooli direktress, pr. Thea Leitmaa, kes on varem Läänemaad väisanud koos Törva meesansambliga.

Thea on tubli akordionist ja särtsakas käsitsema Teppo lõõtsa.

Möödunud aastal käisime ära ka Hiiumaal, tänavu kogus kolme päeva peale viis kontserti Haapsalus ja Oru hooldekodus.

Tubli poolteist tundi mängis ansambel Rannarootsi muuseumi hoovil, kui seal peeti kodukohvikut „Ukraina maitsed”. Sümbioos oli nii viljakas, et Ukraina tüdrukud müüsid tunniga maha kõik, mis nad söögiks-joogiks olid valmistama-

Ansambel „KIRIME” Haapsalus. Vähemat kasvu blondiin lõõtsaga – Thea Leitmaa.

”KIRIME”-gruppen i Haapsalu. Damen till vänster med dragspel är Thea Leitmaa.

Foto: Toivo Tomingas

nud ja muidugi said kõhud „kasaka putru” täis ka pillimeestel.

Pärast viiendat kontserti puhus kogukas basskitarrist Kalev oma sõrmeotstele ja nentis, et need on punased kui bussi stopptuled. Aga sinna juurde tuli lai naeratus ja andis märku, et ansambel on tehtunähtuga rahul.

Tegime juttu tulevikust ja viisin jutu tulevasuvisele Eestirootslaste laulu- ja tantsupeole. Pillimeeste silmad löid särama ja kui ma pakusin ka Vormsit külastada, oli kaup koos. Niisiis on oodata, et meie laulupidu saab täiendust vähe-

malt kuue-seitsme tubli lauljaga ja nende südi pillimängu saab kuulda mitmel pool mujalgi. Saatsin nädal hiljem meiliga neile Laulupeo esialgse kava.

P.S. Kevadel saatsin ansamblile laulu „Kuldpulmade eel”, mille kirjutasin juba seitse aastat tagasi.

Nüüd ansambel üllataski meid abikaasaga, kui kaubamaja kolmanda korruse kohvikus kõlas see laul esmaettekandes. Võtsime tervituse tänuvisarais vastu. Thea ütles, et laul jääb repertuaari, sest on esitamiseks-tantsitamiseks sobilik aeglane valss kindlasti veel paljudes kuldpulmades ja juubelitel.

Returadress i Sverige:

Svenska Odlingens Vänner, SOV
Wallingatan 32-34 2tr
111 24 Stockholm

Tagastusaadress Eestis:

Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus
Rannarootsi muuseum, Sadama 31/32
90502 Haapsalu

S:t Mikaelsskyrkan

Rüütli 9

10130 Tallinn

Gudstjänst varje söndag som vanligt

Jumalateenistus igal pühapäeval

Kvällsmässa varje onsdag klockan 18.00

Eestikeelne jumalateenistus igal kolmapäeval
kl. 18.00

4/11 kl 12 Allhelgonamässa på Nargö

6/11 kl 18 Gustav Adolfsfirande

2/12 kl 12 Adventsmässa på Nargö

9/12 kl 11-14 Julbasar

13/12 kl 18 Luciafirande

24/12 kl 23 Internationell julnattsmässa

25/12 kl 12 Juldagens högmässa

26/12 Julmässa på Nargö

4/11 kl 12 Pühakutepäeva jumalateenistus Naissaarel

6/11 kl 18 Gustav Adolfi päeva tähistamine

2/12 kl 12 I Advendi jumalateenistus Naissaarel

9/12 kl 11-14 Jõululaat

13/12 kl 18 Luutsinapäeva tähistamine

24/12 kl 23 Rahvusvaheline Jõuluöö missa

25/12 kl 12 I Jõulupüha jumalateenistus

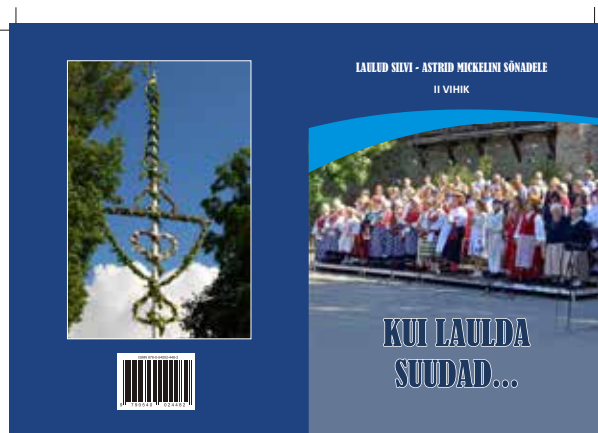
26/12 Jõuluteenistus Naissaarel

Aibolands museum Rannarootsi muuseum

Välkomna till museet också i vintermånaderna! I februari blir det en familjedag – se närmare info på museets Facebooksida/Hemsida eller fråga oss på museet direkt.

Museum on avatud ka talvel! Veebruaris toimub perepäev – vt lähemalt muuseumi Facebooki lehelt/kodulehelt või küsi otse muuseumist.

www.aiboland.ee

Visboken finns att köpa på Aibolands museum, Sviby hembygdsgård, Ormsö kommunhus och i Hapsals Baptistkyrka.

Laulikud on saadaval Rannarootsi Muuseumis, Sviby külamuuseumis, Vormsi vallamajas ja Haapsalu Baptistikoguduses.

Ny bok: OM DU KAN SJUNGA...

Sammanställd av Toivo Tomingas

I våras kom en visbok med sånger av flera tonsättare, komponerad efter vår poetissa, Silvi-Astrid Mickelins texter.

Silvis budskap i texterna har inspirerat dussintals låtskrivare, och hundra dikter av tusen har blivit både solosånger och körmusik.

Uus raamat: KUI LAULDA SUUDAD...

Koostanud Toivo Tomingas

Tänavu kevadel jõudis kaante vahele laulik, kus sees mitme helilooja laululooming, komponeeritud meie poetessi Silvi-Astrid Mickelini sõnadele.

Silvi sõnumlikud tekstid on inspireerinud kümneid laulukirjutajaid ja sadakond luuletust tuhandest on saanud nii soololauludeks kui koorimuusikaks.